

גיליון מס' 32
תשפ"ד | מרץ 2024

אפשר

אור קטן באפלה

התמודדות בעת מלחמת "חרבות ברזל"

תוכן עניינים

3	דבר העורכת רותי גינוסר
4	התמודדות כפר הנוער במלחמת "חרבות ברזל" עמי מגן
6	"בכפר סילבר השמיים כחולים יותר" עמוס גופר
8	"השיבה הביתה" – פנימיית עדנים במלחמה יואב סולטן
10	"מקום אחר" במלחמה טל אשכנזי
12	לחיות בשתי מציאויות שונות איתן גרבוס
13	עקרונות מנחים למסגרות ולצוותים משותפים ערבים-יהודים בזמני משבר והסלמה צחי אברהם
15	השלכות מלחמת "חרבות ברזל" על מצב הצעירים המלווים על ידי "מסתכלים על האופק" טלי חלף ולירון לוי הרשקוביץ'
17	לבנות מהשברים ערן גלבע
18	"אחים לטף" – הקמת גני ילדים למפונים משובים בצפון ובדרום לילך לב

דבר העורכת

גיליון 32

השבעה באוקטובר 2023 הוא קו שבר בהיסטוריה של מדינת ישראל ושל העם היהודי. זה אחד הימים הקשים בתולדות המדינה. לבבות כולנו נשברו לרסיסים. כולנו הוכנו בהלם וסרבנו להאמין שהאירוע הנורא הזה אמיתי, שהזוועות שנחשפנו אליהן התרחשו כאן, אצלנו בבית, למרות האמירה שנחרטה בליבנו אחרי השואה: "לא עוד". המילים השכיחות המלוות אותנו הן טראומה, אסון ואפילו שואה. מבצע חרבות ברזל הפך באחת למלחמה, כשיש עדיין יוכוח, או אי הסכמה לגבי השם הראוי לה. המלחמה נמשכת כבר למעלה מארבעה חודשים ואין רואים את סופה. מעל מאה חטופים נמצאים עדיין בשבי החמאס בעזה ולא ברור מתי ישובו לבתיהם, כאשר חלק מהבתים ומהישובים שרופים והרוסים.

יחד עם האסון הנורא אנו נחשפים גם לתופעות אחרות, הפוכות. השסע והפילוג פינו מקומם לחיבור סולידי בחברה הישראלית. רבים התעשתו במהירות מההלם ואנו שומעים סיפורי גבורה יוצאי דופן של חיילים ואזרחים. רוח ההתנדבות בעם שוברת שיאים חדשים. עלו תחושות המסוגלות, השייכות, האחדות והגבורה היוצרים תקווה לעתיד שונה וטוב יותר.

אחת המטרות המרכזיות של עמותת "אפשר" היא מיסוד והתמקצעות העשייה והעיון בשדה העבודה החינוכית סוציאלית בישראל עם ילדים, בני נוער וצעירים בסיכון בקהילה ובמסגרות חוץ ביתיות.

אחת הדרכים להשפיע על ההתמקצעות היא בפרסום העשייה בשדה זה. העמותה, שמחוברת לשטח ורגישה למתרחש בו, ראתה מיד את החשיבות של תיעוד מהיר של האירועים ודרכי ההתמודדות של הקהילות והמסגרות החוץ ביתיות העוסקות בילדים, נוער ומבוגרים צעירים במלחמת חרבות ברזל. הוחלט, כפי שנעשה בהתרחשויות קשות אחרות, להפיק גיליון שיעסוק בנושא זה.

נשלח "קול קורא" לכל המסגרות הרלוונטיות, אך ההיענות הייתה מצומצמת ביותר, בשל העומס הרב שרוץ בימים אלה על כל המשק בשל היעדר עובדים שנמצאים במילואים, ואינו פוסח גם על כפרי הנוער, הפנימיית והקהילה. כדי להבטיח הוצאה מהירה של הגיליון נקטתי בטכניקה של שיחות וראיונות עם המרואיינים. רוב המאמרים מבוססים על ראיונות.

בכל המאמרים בלטה האקטיביות של מקבלי החלטות ושיאיהם לשלוט עד כמה שניתן במצב המפחיד והטראומטי שעומו הם נאלצו להתמודד. הייתה התמודדות עם דילמות קשות ומורכבות והכרח להכריע ביניהן ולקחת אחריות אישית על התוצאות. ניכר החוסן של המרואיינים, שנובע מתחושת הסולידריות, שותפות הגורל ואופטימיות רבה שמהקושי והשבר יכול לצמוח משהו חדש וטוב יותר.

מעניין כי לא נחשפנו לחלקים הטיפוליים בהתמודדות עם הטראומה שפקדה את כולנו, אך ייתכן שאנו נמצאים עדיין בשלב מוקדם מדי לכך, ודברים אלה יעלו רק בשלבים מאוחרים יותר. כאשר יהיה חומר על כך, נשמח להוציא לאור גיליון בנושא חשוב זה.

כפר נוער חינוכי חקלאי ופנימייה לנוער עם קשיים נפשיים רגשיים שממוקמים בדרום הארץ פונו מיד בתחילת המלחמה, והחניכים נאלצו לשהות במקום חדש ולא מוכר להם. מנהלי מסגרות אלה תיארו את תהליך הפינוי, את השהות במקום החלופי ואת החזרה לכפרם. מנהל כפר נוער אחר תיארו את ההתארגנות של כפרו במלחמה, את אירוח המפונים ואת השכול שפקד אותם.

עובדת סוציאלית בהוסטל של עמותת "אותות" סיפרה על ההתמודדות של הצעירים במקום עם האזעקות הרבות במרכז הארץ, ועל האובדן הקשה שחוו עם הירצחו של מדרוך מההוסטל. מנהל יחידת המתבגרים בפנימייה טיפולית סיפר בריאיון שערכתי איתו מיד עם שובו מהמילואים על הקשיים וההתלבטויות שלו בשתי מציאויות כל כך שונות: לוחם בעזה ומחנך בפנימייה. הוסטל אחר משמש מקום מפלט לצעירים מהקהילה הגאה, יהודים ופלסטינים מהרשות, שנמצאים בסכנה ממשית לחייהם בשל העדפתם המינית. בתקופת המלחמה החלו לבעבע מתחת לפני השטח מתח וחרדה שאיימו על המרחב הבטוח בהוסטל, שעמלו לבנות במשך שנים. הם ניסחו עקרונות מנחים להוסטל שיהיו עוגן, תקווה ושפיות בתקופה סוערת ושברירית זו.

עמותת "אור שלום" ערכה כחודש לאחר תחילת המלחמה סקר על השלכות "מלחמת חרבות ברזל" על מצב הצעירים המלווים על ידי "מסתכלים על האופק", תוכנית הבוגרים שלהם. מפקח מהמינהל לחינוך התיישבותי תיארו כיצד הקימו בעין גדי, במהירות שיא, פנימייה ייחודית לתלמידי כיתות יב' המפונים מבית הספר "נופי הבשור" בחבל אשכול. במצב המורכב הנוכחי, שבו למעשה ניתן להגדיר אוכלוסיות רבות, כמו המפונים מיישובי העוטף והצפון, כאוכלוסיות במצבי מצוקה, הכנסתי לגיליון זה גם ראיון עם אדריכלית ומעצבת פנים, אשר מובילה את העשייה האדריכלית בצוות "אחים לטף" של החמ"ל האזרחי. בימים אלה ממש היא, יחד עם צוות מקצועי, מקימה ומשדרגת את גני הקבע לילדים ביישובי עוטף עזה, מתוך ראייה חדשה של התאמתם למאה העשרים ואחת.

רות גינוסר, עורכת
ruthigin@gmail.com

עמי מגן

מנהל כפר הנוער "הדסה נעורים"
ami@neurim.org.il

התמודדות כפר הנוער ב"מלחמת חרבות ברזל"

המקלטים בכפר וכבר לקראת שעת הצהריים התקיימה ישיבה ראשונה בזום של ה"צוות לשעת חירום". התקבלו מספר החלטות לביצוע:

1. ליצור קשר טלפוני עם כל החניכים שלנו באזור הדרום, בדגש על העוטף, כדי לדעת מה מצבם ולהבין צרכים.
2. להעביר הודעה למשפחות של חניכי נעל"ה (נוער עולה לפני הורים) שנמצאות בחו"ל על המצב.
3. להיות ערוכים לקליטה של מסגרת כפר נוער מהדרום. (למרות שעדיין לא קיבלנו פנייה כזו, הבנו שיהיה צורך בכך).
4. התארגנות מנהלתית ברמת מטבח וציוד לקראת מפונים שיגיעו.
5. תגבור צוות האבטחה בכפר ותדריך לכיתת הכוננות כולל חלוקת אקדחים מנשקייית הכפר.
6. בקשה מהצוותים הפסיכוסוציאליים של הכפר להיות בכוננות לכל צורך שיעלה.

"אנשי הצוות לא מסוגלים, כולם עוד בתוך הטראומה וההלם של השבת".

האמירה הנ"ל שייכת לאחד מחברי הנהלת כפר הנוער "הדסה נעורים" בשיח של הצוות לשעת חירום. הישיבה הנ"ל התקיימה ביום שני בבוקר התשעה באוקטובר, יומיים לאחר האסון שפקד את ישראל.

כפר הנוער "הדסה נעורים" הוא כפר נוער חינוכי הנמצא בעמק חפר סמוך למושב בית ינאי. בכפר מתחנכים כארבע מאות חניכות וחניכים מכל רחבי הארץ, מתוכם כמאה בתוכנית נעל"ה (נוער עולה לפני הורים). החניכים מגיעים מרקע סוציו אקונומי מגוון, כאשר כל אחת ואחד מהחניכים הביע צורך בשינוי סביבת מגוריו ובחר להגיע להתחנך בכפר.

הכפר הוא גם קהילה הכוללת חמישים וארבע משפחות של אנשי צוות. מרביתם אנשי הדרכה בפנימייה והשאר - צוותים מנהליים.

בבוקר השבת השחורה של שבעה באוקטובר - שמחת תורה, מרבית חניכי הכפר היו בחופשה בביתם. בכפר נכחו רק כשבעים חניכי נעל"ה שאין להם משפחה בארץ. מיד לאחר הבנת התמונה הראשונית נפתחו

ישיבת צוות לשעת חירום. חדר האוכל הופעל מחדש מיד מתוך דאגה לרווחה הפיזית והנפשית. הצוותים הפסיכוסוציאליים של הכפר ומתנדבים נוספים נתנו מגוון רחב של טיפולים לכל מי נזקק לכך. בלט מיצוי משאבי הקהילה לטובת כולם – התושבים, החניכות והחניכים והמפונים שהגיעו.

כפר הנוער "הדסה נעורים" קלט גם יחידה צבאית של כחמישה עשר לוחמים, שהגיעו לארבעה ימים של טיפולי גוף נפש לאחר לחימה ממושכת בעזה. בימים אלו ממש אנו מקדמים מהלך של הקמת "מרכז מרפא" לטובת יחידות שיוצאות מהלחימה ומשאבי הכפר יכולים לעזור להם לפני חזרתם לשגרה.

לצערנו הרב, השכול לא פסח גם על הקהילה שלנו. אחת ממשפחות הכפר איבדה את הבן שלה שנפל בלחימה ברצועת עזה. גם במקרה הזה הקהילה, המורכבת ממשפחות הכפר ומהחניכים והחניכות, התגייסה לעטוף את המשפחה, וכך כתבה אם המשפחה שגרה בכפר ובנה נפל:

"קהילה שלנו, השבוע הבהרתם לנו את חשיבותה וערכה העצום של קהילה.

התעוררתם איתנו והלכתם לישון איתנו. כאבתם את כאבנו ובכיתם איתנו. חיבתם אותנו דאגתם למנחמים

עטפתם אותנו בחום ואהבה ואנחנו בשבר הכי גדול שלנו היינו זקוקים לזה מאוד, חימתם לנו את הלב והנשמה.

קהילת נעורים יש לכם מקום ענק וחם בלב שלנו. זכות גדולה שלנו להיות חלק בקהילת נעורים. ושנזכה להחזיר לכולכם בטוב ובשמחות. כשאנו חושבים על רעיון לאחדות בעם ישראל, אנו חושבים עליכם – קהילת "הדסה נעורים" – אתם מודל לאחדות בעם ישראל. תודה רבה. מיכל עופר אביה ונעמי"

סיכום

לאנשי הצוות החינוכי והפסיכוסוציאלי בכפר הייתה תרומה מכרעת לצמצום מצבי החרדה והתמודדות מיטבית עם הטראומה שכולנו חוונו, אשר לא פסחה גם על חניכי הכפר ומשפחות הצוותים. ההתגייסות של כל הצוותים "לצו 8" של עשייה החל מהימים הראשונים נתנה כוח ומשמעות לכולם. הפעילות, העשייה ולקייח האחריות במקום שקיעה ופסיביות הוכיחו עצמם כיעילות ותורמות. היות הכפר קהילה מלוכדת תרם לחיזוק חבריה ותרם רבות לבניית החוסן שהוכיח עצמו בתקופה קשה זו.

כל זה תרם ליצירת תמונה שבה ביחד אנו יכולים לצלוח את המצב, גם כאשר חלק מהצוות מגויס, גם כאשר אי הוודאות היא גדולה ותחושת הכאוס במדינה מורגשת. הביטחון שקהילת הכפר העניקה הן לתושבים והן לחניכות ולחניכים היוו את מקור ההצלחה להתמודדות.

במהלך כל התקופה שמנו לב והתייחסנו גם לאלו ש"קהילתיות" ו"היחד" פחות נוחים להם ווידאנו שלא שוכחים אותם. במצבים אלה חשוב להיות רגישים וגמישים ולתת פתרונות נקודתיים, אינדיבידואליים ומותאמים הן למשפחות בכפר והן לחניכים.

ההצלחה בהתמודדות עם מצב קשה זה טמונה, ללא ספק, בתרבות ארגונית איתנה, תרגולים בשגרה ויחסי אמון השוררים בין אנשי הצוות לבין משפחות החניכים לבין הכפר.

נקווה לימים שקטים יותר.

כבר לקראת השעה חמש וחצי אחר הצהריים הכפר קלט כמה חניכים וחניכות מתוכנית נע"ה מכפר סילבר, שנמצא במועצה אזורית חוף אשקלון. חניכים, שחלקם הגיעו שבועות ואף ימים קודם לאותה שבת מאוקראינה ונאלצו להתמודד שוב עם מצב מלחמה כאשר הכפר שלהם נמצא תחת מתקפת טילים.

במקביל לכל ההיערכות, כחמישה עשר אחוז מצוות הכפר גויס למילואים וביניהם בעלי תפקידים מרכזיים כגון: מנהל הכפר, מנהל הפנימייה, מנהל האחזקה, אנשי צוות הדרכה ועובדת סוציאלית. למעשה, החל משמונה באוקטובר ועד סוף חודש דצמבר הכפר נוהל במרבית הזמן על ידי "מספרי שתיים" – הסגנים.

אחת התובנות שהובנו כבר ביומיים הראשונים הייתה שיש לנסות ולייצר שגרה, גם אם היא חלקית, על מנת לצמצם את השפעות הטראומה ואולי להימנע ממצבי פוסט טראומה. ההבנה, שישנה חשיבות רציפות תפקודית עד כמה שאפשר בכפר הנוער המהווה עוגן ובית שני למרבית החניכים, הייתה ברורה לרוב חברי הנהלת הכפר מהר מאוד. חשוב לציין, שבמקביל לכך היו אנשי צוות שאיבדו חברים בשבעה באוקטובר ואחרים – ילדיהם היו במסיבת "הנובה" ברעים, והם עברו שעות קשות של חרדה עד שחזרו. בנוסף, הייתה תחושת כאוס כללי ומתח נורא שכל המדינה חוותה.

המשימה הייתה להחזיר את הכפר לשגרה. הוחלט לעשות זאת בשלבים: בשלב ראשון – להעמיד את הצוותים הפסיכוסוציאליים במקום לטובת צוות הכפר: תחילה – במפגש כללי ואחר כך לכל מי שצריך ומבקש זאת. בשלב שני – לבנות את החזרה לשגרה בהדרגה: החל ממפגשי זום ועד לחזרה מלאה של חניכים בשבוע שלאחר מכן, ברגע שהנחיות פיקוד העורף אפשרו זאת. יש לציין שהמיקום הגיאוגרפי של כפר הנוער – במרכז הארץ, אך לא בגוש דן, היה "אידיאלי" ואפשר חזרה מהירה של בני הנוער לכפר.

שיחת הזום עם הצוותים, שבה הצגנו את מתווה החזרה לשגרה, הייתה טעונה. המשפט הפותח את המאמר נלקח מפגישה זו ומדגים את האווירה הכללית בקרב הצוותים. היה צורך בתחילה להיות אמפתיים כלפיהם ולאחר מכן "לנער" אותם כדי להובילם לפעולה. האמירה הייתה: "זהו צו 8 שלנו נשות ואנשי החינוך והטיפול. יש מי שנקראו למילואים בחזית ויש מי שעושים את התפקידים החשובים בעורף. מחובתנו לשמור על נפשם של הילדים על ידי יצירת פעולות שגרה, עד כמה שניתן, ולאפשר לפתוח את הכפר כדי שהחניכות והחניכים יוכלו לחזור אליו בהקדם." הודגשה החשיבות של מתן מענה לאוכלוסיות נוספות שהכפר יכול לסייע להם כגון: מסגרות חינוך מפונות מכפר סילבר, תוכנית אדם ואדמה, מכינת סופה וקליטה של בעלי חיים מהעוטף שננטשו כתוצאה מהמצב למרחב החי בכפר.

תוכנית הפעולה היוותה מעבר מהלם וטראומה למצב של עשייה ונתינה, המייצרים תחושת משמעות ובונים כוחות להתמודדות ותחושת שליחות לכל אחד ואחת מאנשי הצוות. ההכרה של מרכיבי החוסן תרמו להתמודדות עם מצבי הדחק שעלו בקרב הצוותים על ידי קיום רצף תפקודי, לקייח אחריות ומנהיגות. הם חיזקו את תחושת השייכות והסולידאריות ויצרו קהילה תורמת ופעילה במטרה להציל חיים על ידי הכנה מהירה של המקלטים והעזרים הנוספים של ביטחון ורפואה. הצוותים עסקו גם בהעברת מידע שוטף להורי החניכים ולקהילת הכפר. הייתה שקיפות ושותף מלאים ואנשי הכפר שותפו בכל סיכום של

עמוס גופר,
מנהל כפר הנוער כפר סילבר
amos.g@wokm.org

"בכפר סילבר השמייים כחולים יותר"

מחשבותיו של מנהל הכפר בעת מלחמת "חרבות ברזל"

כדי שהייתו הקצרה בתחומי הפנימייה עפו סביבם מטחים בלתי פוסקים של טילים ורקטות ובעקבותיהם – נפילה של רסיסים רבים. בקרבת הכפר פרצו שריפות בכמה מוקדים. המראה היה נורא. החניכים היו לחוצים ודאגים. הם הועברו מידיה למרחבים מוגנים בשטח בית הספר (שהיה ריק בשל חופשת סוכות). המדריכים היו איתם כדי להרגיעם. כל אותה עת אף אחד מהצבא או המשטרה לא עדכנו אותו במתרחש. בשעה 7:30 בבוקר הם עדיין לא הבינו את גודל הקטסטרופה, אך עמוס נתן הוראות לשומר בשער למנוע כל כניסה למקום. שלושה עובדים עם האקדחים האישיים שלהם התנדבו לשמור על התלמידים. הצוות דאג להזיז את כלי הרכב למקום מרוחק מהתלמידים כדי שלא יחשפו את מיקום התלמידים במידה ותהיה חדירת מחבלים לכפר. הרקטות, שנפלו בלי סוף, גרמו להתלקחות שריפות בסביבה שצמודה לכפר. במקביל הוא דאג לכך שכל העובדים והמשפחות שאינם חייבים להישאר בכפר, כולל אשתו וילדיו, יעזבו אותו מיד וייסעו למקום מוגן יותר כדי שהוא והנשארים יוכלו להתמקד בטיפול בחניכים ובצוות ולא יהיו מוטרדים מדאגה למשפחותיהם. הוא עצמו פטרל בכפר ללא נשק. התקשר למשטרה, אך היה ברור לו שאף אחד שם לא יוכל להגיע ולסייע להם, שכן המצב בישובים צמודי הגדר היה קטסטרופלי וברור שהצבא והמשטרה ילחמו שם. בכפר שרר פחד תהומי ואחריות כבדה מאוד רבצה על כתפיו של המנהל, כמי שאחראי ישירות לשלומם של החניכים והצוות בכלל, ולשלום חניכי נעל"ה בפרט. זאת בשל הרגישות המיוחדת שלהם כמי שחוו עד לאחרונה קרבות דומים באוקראינה והובאו ארצה כדי להיות במקום שקט ורחוק ממלחמה.

בצהרי אותה שבת עמוס גופר פנה אל חברו עמי מגן, מנהל כפר הנוער "הדסה נעורים", שלידי נתניה, וביקש לפנות אליו את החניכים שנמצאים בכפר. לשם כך הוא נזקק לשני אוטובוסים. זו הייתה בעיה בפני עצמה. הוא סיפר כי פנה לבעל חברת ההסעות עמו הוא עובד באופן קבוע בימי שגרה, אך נאמר לו שאף נהג אינו מוכן לנסוע דרומה עד אשקלון בשל מטחי הטילים והרקטות. מנהל חברת ההסעות התעקש ולאחר סבב בין הנהגים נמצאו שניים שהסכימו להגיע בתנאי שלא יצטרכו להמתין במקום. עד היום עמוס אסיר תודה לנהגים האמיצים. החל מרוץ בקרב

"כפר סילבר הוא מקום שיש בו חוסן רב. אני אדם אופטימי, שמאמין בטוב וחותר לכך שיהיה טוב." אלה היו מילותיו הראשונות של עמוס גופר מנהל כפר הנוער כפר סילבר כששוחחתי אתו על ההתמודדות של הכפר, שכל חניכיו פונו עם פרוץ המלחמה.

בשבעה באוקטובר, מיד עם פרוץ מתקפת החמאס על הישובים בעוטף עזה, שלוה בירי טילים מסיבי מעזה על ערי ישראל הדרומיות, ובעיקר על אשקלון, תהיתי מה קורה בכפרי הנוער שנמצאים באזור זה. לרגע הרגתי עצמי בידעה שמדובר עדיין בזמן של חופשת סוכות ולכן החניכים נמצאים בבתיהם ולא בכפריים. בהמשך נודע לי שפני הדברים שונים, אך שמכל כפרי הנוער של המינהל לחינוך התיישבותי, רק כפר סילבר נמצא בקו האש הקרוב, ולכן רק חניכיו פונו. כאשר החלטנו להפיק גיליון חדש בנושא "ההתמודדות בתקופת המלחמה", נראה לי חיוני ביותר לשמוע מפי מנהל הכפר על שאירע.

כפר סילבר הוא כפר נוער חינוכי חקלאי ותיק, אשר הוקם בשנת 1956 ביוזמת הסתדרות ציוני אמריקה. הוא נקרא על שם הרב דר' אבא הלל סילבר, מנהיג ארגון ציוני אמריקה, כהוקרה על פועלו למען הקמת מדינת ישראל. יש בכפר בית ספר על יסודי מבוקש מאוד, בשל היותו ברמה גבוהה. לומדים בו 1100 תלמידים 255 חניכים חיים בתנאי פנימייה בתוכם חניכי תוכנית נעל"ה (נוער עולה לפני הוריו), חניכי מסלול "אדם ואדמה" וחניכי עליית הנוער. עמוס גופר, מנהל את כפר הנוער מזה ארבע שנים, לאחר שרות בצבא קבע. הוא מתגורר במקום עם אשתו, מורה במקצועה ושלושת ילדיהם, ששניים מהם לומדים בבית הספר התיכון שבכפר.

בשבת, ה-7.10. שמחת תורה הוא קם בשעה 6:30 בבוקר לקול אזעקות בלתי פוסקות וקולות ירי מכוון דרום מערב. בשלב זה עדיין לא היה ברור מה קורה. בשל מיקומו הדרומי של הכפר הוא כבר ספג בעבר כמה אירועים של נפילות טילים בקרבתו, אך בשבת הארוכה היא הוא הרגיש שהפעם מדובר במשהו "גדול יותר". מיד יצא מביתו שבכפר והגיע אל הפנימייה. במקום נשאר צוות מצומצם עם 63 חניכי נעל"ה, חלקם ילדים שהגיעו ארצה רק לפני זמן קצר ביותר מאזורי הלחימה באוקראינה. תוך

להגיע פיזית לבית הספר. אנשי הצוות והמורים יצרו קשר טלפוני עם כל החניכים. התעניינו במצבם ותמכו בהם במידת הצורך. עמוס ציין בפניי את גודל האסון בכפר. עשרות תלמידים נפגעו ישירות, כאשר מישהו ממעגל המשפחה הקרוב או הרחוק נהרג או נרצח. בנוסף, נהרגו או נרצחו שבעה מבוגרי הכפר. בחודש הראשון המוסד החינוכי והמנהל בתוכם היו עסוקים מאוד בליווי וביקורי "שבעה".

ב-19.11 כל החניכים חזרו לכפר סילבר. כ-200 חניכי פנימייה לנו בלילות במרחבים המוגנים בצפיפות גדולה. הם התייחסו לכך בהבנה רבה וברוח טובה ואפילו נהנו מהחברותא.

עם שובם של החניכים לכפר הגיע גם סיוע כספי מרשת החינוך אורט העולמית קדימה מדע שמנהלת את הכפר, מהמינהל לחינוך התיישבותי, מחברת I.V.N ומקרן רונסון. כמו כן התקבלו תקציבים מיועדים כדי לתת מענים רגשיים ויצאה משלחת מיוחדת אל מחוץ לארץ כדי לעבד את רגשותיהם. הצוות הפסיכוסוציאלי הוכיח עצמו בתקופה זו. מדובר בצוות חזק עם נאמנות ומסירות רבה לחניכים ולמקום. הם עבדו סביב השעון כדי לתת מענים לחניכים ולאנשי הצוות כאחד, למרות שהם עצמם נפגעו וחלקם נמנו עם המפונים. עמוס מנצל במה זו על מנת להודות להם ולהביע את בפניהם הערכתו הרבה אליהם.

עמוס הדגיש כי הוא קם כל בוקר ומאמין בצדקת דרכו. מדגיש כי דווקא בימים אלה רצוי להיות פחות שיפוטיים וביקורתיים. יש להכיל מצבים קשים ומשברים. הוא מעיד על עצמו שבדרך כלל הוא אדם משימתי מאוד, אך כיום הגיע למסקנה שצריך להיות סבלניים וסובלניים הרבה יותר ולקבל את האחר. אנשים מתמודדים במציאות קשה ביותר וברור לו שכל אחד ואחת עושים את הטוב ביותר. הוא ראה סביבו 65 עובדים שפגנו מבתיהם מאשקלון, משדרות ומיישובי העוטף. יש לו אמפתיה והבנה לכל אחת ואחד מהם. שיח שנאה אינו מוביל לשום מקום. הוא רק מזיק ומחליש. חשוב להראות החוסן ואופטימיות בעיקר בימים קשים. הם שאפשרו לו במקום הקשה ביותר ובשלב המורכב ביותר לפתוח את הכפר ואת הלב לצבא ולהחזיר את החניכים והתלמידים מוקדם ככל האפשר לחיי שגרה.

סיכום

עמוס חוזר ומדגיש את החשיבות הרבה של בניית חוסן ועוצמה לכלל הכפר על כל חלקיו ומרכיביו. רק חוסן ועוצמה מאפשרים להתגבר על כל קושי ומכשול, כפי שקרה כבר בעתות משבר בעבר, כמו בתקופת הקורונה או מבצעים קודמים, ובמיוחד עתה, באסון הנוכחי. "כפי שאני מאמין בחוסן של כפר סילבר, אני מאמין גם בחוסן הלאומי של עם ישראל ומשוכנע שנתגבר ונתחזק מהמלחמה הזאת." ומשפט הסיום שלו הוא: "ליבנו, מחשבותינו ותפילתנו למען שלומם של הלוחמים, הפצועים והחטופים ועם משפחותיהם".

המדריכים והחניכים לארוז את חפציהם במהירות ולהיות מוכנים לבואם של האוטובוסים. הם עמדו בכבוד במשימה, ובתוך חמש דקות מורג שהאוטובוסים הגיעו לכפר החניכים עם חלק ממדריכיהם כבר היו בדרכם אל "הדסה נעורים", כשהם נוסעים בכביש 6, שהיה בטוח יותר. בהזדמנות זו, עמוס מבקש שוב להודות לעמי, מנהל "הדסה נעורים" על הכנסת האורחים הנפלאה, ובשיחה איתי אמר עליו שהוא "מלך".

"מנהל צריך לקבל החלטות, שלעיתים הן החלטות קשות", אמר לי עמוס. "השלב הזה של קבלת ההחלטות בנסיבות המסוכנות האלה היה קשה ביותר. עמדתי בפני דילמה: להשאיר את החניכים בכפר היה מסוכן ובלתי אפשרי. להוציא אותם מהכפר גם כן היה מסוכן, כי לא ידעתי בדיוק מה קורה בחוץ, האם הדרך פנויה או מלאה טנדרים עמוסים במחבלי חמאס, כפי שנאמר בשמועות שהגיעו אליי. היה עליי לקבל החלטה ועשיתי זאת ללא היסוס, כי היה ברור לי שמסוכן יותר להישאר במקום. ההחלטה הייתה שלי בלבד. אף אחד אחר לא היה יכול לקחת אותה במקומי. שמירה על חיי אדם הייתה על מצפוני בלבד".

בכפר נשארו רק שנים עשר אנשי צוות. הכפר הפך לכפר רפאים. הם היו צריכים לטפל במשק החי במקום והחלו בתורנות חליבה של הפרות ושל העזים, לאחר שחליבת הבוקר לא התקיימה. זאת הייתה כמובן החלטה קשה שסיכון חיי אדם בצידה. מחד, הייתה לכך, כמובן, חשיבות רבה, כי אי חליבה עלולה לגרום נזק בלתי הפיך לבעלי החיים, מאידך השאיפה הייתה לפעול בצורה שלא תסכן את האנשים. גם כאן, עמוס מדגיש בפניי שהוא, כמנהל, קיבל את ההחלטה לבדו מסיבות מצפוניות.

כעבור יומיים הצבא הגיע לכפר. כאלף לוחמים מיחידות שונות התאכסנו במקום. אנשי הכפר פתחו חמ"ל ואשתו קרן יחד עם שאר הנשים שעובדות בכפר, שחזרו בינתיים לבתיהן ונשים מוועד ההורים של הכפר ומהקהילה ניהלו אותן: הכינו אוכל לכולם. קנו מזרנים ובשלב הראשון – דאגו לכל מחסורם. כאשר הצבא החל לספק את צרכי החיילים המשיכו הנשים להעניק להם "פינוקים" כגון: עוגות שאפו, פירות ואף גייסו ספרים כדי לספר את החיילים.

עד 12.11 הכפר היה למעשה בסיס צבאי לכל דבר, כך שבכל מקרה החניכים לא יכלו לחזור אליו.

יש בכפר ארבע קבוצות שונות. עמוס ציין שכבר בשלב הזה הכפר החל לפעול עבור חלק ניכר מהחניכים במספר מוקדים: בכפר הנוער "הדסה נעורים" שהו 80 חניכים מתוכנית נע"ה, שלמדו במערכת מלאה. 60 חניכי "אדם ואדמה" היו בחצבה ולמדו שם. חניכי המינהל לחינוך התיישבותי שחזרו מבתיהם שהו בתחילה בכפר הנוער בן שמן. שבוע לאחר תחילת המלחמה התלמידים האקסטרניים חזרו ללימודים בהדרגה, בתחילה בזום וב-12.11, לאחר שהצבא יצא מהכפר, החלו

"השיבה הביתה" פנימיית עדנים במלחמה

שיחה עם יואב סולטן, מנהל פנימיית עדנים
yoavsultan@gmail.com

הסעות. זה דרש מאיתנו אומץ רב וגמישות כי, כאמור, חלק מהחניכים גרים בדרום ושניים מהם גרים ממש בעוטף עזה. היה קושי למצוא נהגים שיסכימו להגיע למקומות מסוימים, וכבישים שונים היו סגורים בשלב זה והנסיעה בהם נאסרה.

המאפיין המשותף לרוב החניכים בפנימיית עדנים הוא חוסר ביטחון בסיסי בעולם. לכך הצטרפו עתה גם הלם, חרדה ופחד אמיתי, כפי שפקדו את כל תושבי המדינה. התחושה שאין שום ביטחון בעולמנו וחוסר האונים המתלווה אליו היו חזקים ביותר והתבטאו בקושי רב בתפקוד החניכים. לקושי זה הצטרפה העובדה שהחניכים שהו תקופה ממושכת בביתם בשל חופשת סוכות המתארכת והעובדה שעתה הם נמצאים במקום חדש וזר להם לחלוטין.

התפקיד שלנו, שלי ושל הצוות החינוכי והטיפול גם יחד, היה ליצור עבורם ועבורנו איזו שהיא "בועה" שפיה ומתפקדת בתוך המצב הקשה וכמעט בלתי אפשרי שבו היינו. החניכים ואנשי הצוות התורנים גרו בפנימיית אורנים במשך שלושה שבועות. לזכותם של הנהלת אורנים ואנשי הצוות שם, ייאמר שקיבלנו שם בית שלם שעמד לרשותנו בלבד וקיבלנו שם קבלת אורחים חמה מלווה בחיבוק גדול. שם הפעלנו את מערך הפעילות כך שיהיה דומה, עד כמה שניתן, לשגרה שאנו מקיימים בפנימיית עדנים. בנוסף, היו גם פעילויות הפגה ותכנים נוספים משותפים לחניכים שלנו יחד עם חניכי אורנים, כגון: מעגל מתופפים. זה עזר וסייע לצוות שלנו, אך דרש תאום והידברות עם הצוות שלהם. יש לציין שלאנשי הצוות יש היכרות מוקדמת עם פנימיית אורנים, דבר שהקל במידת מה על ההשתלבות שם. השתדלנו מאוד ליצור לוח זמנים מובנה ומסודר עד כמה שניתן ולבנות שגרה שכל כך נחוצה וחיונית לאנשים בכלל ולחניכי עדנים בפרט. בתקופת שהותנו בראשון לציון נעזרנו גם במתנדבים רבים שכללו עובדים שסיימו עבודתם בעדנים או אנשי שנת שרות לשעבר שבאו במיוחד והיטו כתף למשימה זו. אנשי הצוות, שרובם ככולם גרים בדרום, נסעו כל יום לראשון לציון וחזרה וממש "תפרו" ימים וערבים בין מטחי הטיילים והרקטות הרבים והאזעקות המפחידות. הנהלת הפנימייה והצוות הטיפולי בעדנים השקיעה רבות בהחזקת הצוות. התקיימו שיחות פרונטליות אישיות וקבוצתיות ושיחות זום, בהתאם לנסיבות ולצרכים, במטרה לפרוק תסכולים, פחדים, חרדות ורגשות קשים, כי כולנו חוונו קשיים והיינו "באותה סירה". אחד

פנימיית עדנים היא פנימייה פוסט אשפוזית ל-70 נערות ונערים עם קשיים נפשיים ורגשיים. החניכים יכולים לבוא מכל הארץ, אך תוך דגש על מתן פתרון לתושבי הדרום הזקוקים למסגרת כזו. היא הוקמה לפני כ-23 שנים ושכנה בתחילה בשני בתים בבאר שבע. בשנת 2006 נבנה והוקם כפר הנוער על יד צומת בית קמה במועצה האזורית בני שמעון בדרום. יואב, מנהל הכפר, עובד בפנימייה כבר 17 שנים. הוא החל כמדריך, התקדם להיות רכז ומזה 9 שנים שהוא מנהל את המקום.

"בשבעה באוקטובר, שמחת תורה, רוב החניכים והצוות היו עדיין בחופשת סוכות. בפנימייה נותרו רק ארבע בנות, שלא יכלו לחזור הביתה ומדריכה, ששמרה עליהן. זה המקום לציין כי בפנימיית עדנים מתחנכים חניכים אשר מסיבות שונות אינם יכולים לעיתים לחזור לבתיהם, ולכן הפנימייה פתוחה עבורם 365 ימים בשנה. האזעקות החלו בסביבות השעה 6:30. אני גר בקיבוץ שובל, הסמוך לפנימייה ולכן ידעתי שגם שם נשמעות אזעקות. מיד פניתי אל דני גולדברג סמנכ"ל עמותת עדנים שגם הוא גר בשובל ויחד נסענו לעדנים ולקחנו משם את ארבע הבנות והמדריכה. הן התארחו בביתי כל אותה שבת. השעות הראשונות היו מבלבלות מאוד ומפחידות. מעבר לרעש הרב ששרר היו שמועות על אלפי אנשי חמאס שמסתערים על כל הישובים בסביבה ומגיעים גם לשובל. משפחתי - אשתי, אני, ילדי והבנות העברנו יחד את השבת. הבנות שיחקו עם ילדי והבית המלא הצליח לשכך מעט את הרגשות הקשים, החרדות, הפחדים והכאב של אותו יום ארוך. ללילה מצאנו לבנות מקום לינה הולם בשובל. ביום ראשון בבוקר הנהלת הפנימייה יחד עם הפיקוח קיבלנו החלטה משותפת לפנות את הפנימייה. לפנימיית עדנים יש "פנימיית אחות" - פנימיית אורנים בראשון לציון, אשר שייכת ל"קבוצת גיא", שגם בה מתחנכים חניכים עם קשיים רגשיים ונפשיים. הוחלט להתפנות אליה כחלק משיתופי פעולה רבים בין שתי המסגרות. ראשונות הגיעו לשם ארבע הבנות שנתנו בעדנים ואליהן הצטרפו עוד כעשרים חניכים ששבו מחופשת סוכות ושיחות לראשון לציון. יתר החניכים נשארו בשלב זה בבתיהם, חלקם משום שהוריהם חששו להחזירם לפנימייה ורצו שיישארו קרובים אליהם מפני שהמצב היה עדיין מפחיד ולא ברור. מובן שהחניכים לא הגיעו לראשון לציון בכוחות עצמם. המטלה של הבאתם לשם נפלה על כתפנו. לצורך הבאת החניכים לפנימייה התארגנו והפעלנו מערך של

כשרונות צעירים" וועדות הערכה - ועדה שמתקיימת פעמיים בשעה שעוסקת במצב ובהתקדמות של כל אחת ואחד מהחניכים. אנו עומדים בפני אתגרים מוכרים ופעילויות נורמטיביות ורגילות. כל ההתכונות היא לשגרה. יחד עם זאת, אנו גם זוכרים שזו איננה שגרה אמיתית. אם במקרה אנו שוכחים שאנו נמצאים עדיין בתקופת מלחמה, הרי שמזכירים לנו זאת על ידי סבב חדש של גיוס למילואים של אנשי צוות. אנשים, שגויסו והשתחררו מהמילואים, חוזרים לשם שוב. כתוצאה ישירה מכך, הצוות שנשאר עובד קשה והרבה יותר ומגבה את החסרים. כולם מוכנים להתגייס למשימות שונות שהן מחוץ להגדרת תפקידם באופן רשמי, כמו למשל עובדת סוציאלית שמעבירה לחניכים שיעור ספורט.

סיכום

אחד הדברים העיקריים שעלה בידינו לעשות כדי לשמור על החניכים ועל הצוות כאחד היה, כפי שכבר הדגשתי, לשמור על ה-"ביחד שלנו". שמרנו על "בועת שפיות" בתוך ימים ומצבים מטורפים. הצוות הוכיח את עצמו במלוא גדולתו ויכולתו. כיום יש הוקרה רבה ומוצדקת בציבור הכללי לאנשי המילואים ולנשים. לדעתי, אנשי הצוות הפנימיים ובכפרי הנוער הם גיבורים לא פחות. הם עבדו סביב השעון ללא גבול במצבי קיצון קשים ובעומס בל יתואר, תוך תחושת שליחות, גם כששילמו על כך מחיר אישי. אני חושב שזוהי שעתם היפה של הפנימיים וכפרי הנוער. השמירה על החלקים החלשים ביותר בעורף - הילדים שחיים בסיזור חוץ ביתי, אינה פשוטה כלל ואינה מובנת מאליה. תפקידי כמנהל לנהל את המשבר, לשמור על המשאבים האנושיים ולחזק את כל הצוות והחניכים שלי. זה הזמן לשפר את מעמד עובדי הפנימיים בכלל והמדריכים בפרט. דווקא בימים אלה, כשתחושת השליחות בארץ גדלה יש לדאוג ללוחמים בכל הזירות, הן בחזית, והן בעורף לאלו שדואגים לזקוקים לעזרה, לאלה שעובדים ומטפלים במוסדות החוץ ביתיים והפנימיים, אך לא מקבלים את התגמול שמגיע להם. חייב להיות שינוי ועליו לבוא מלמעלה כתיעדוף ברמה הלאומית."

הדברים שהשתדלנו וניסינו לעשות, ולדעתי גם הצלחנו בו היה לשמור על ה-"ביחד", כדי לעבור את המצב הקשה הזה בצורה הטובה ביותר.

במקביל לפעילות בתוך הפנימייה היה צורך לדאוג ולטפל גם בחניכים שנשארו בבית. כל אנשי הצוות ללא יוצא מהכלל ערכו ביקורי בית רבים והגיעו יותר מפעם אחת לכל אחת ואחד מהחניכים גם כדי לבדוק את מצבו ולוודא ששהותו בבית עוברת באופן מיטבי, ובעיקר כדי לעודד אותו ואת משפחתו בתקופה קשה זו. כמו כן, התקיימו טיפולים רגשיים בזום על ידי הצוות הטיפולי, כי רוב החניכים היו זקוקים לכך. אתגר נוסף היה מבצע חלוקת הטיפולים התרופתיים של החניכים בבתיהם. העבודה האינטנסיבית וההתעסקות בתכנון ובעשייה מרובה שמרה גם על אנשי הצוות ועזרה להם להעביר את הימים.

אתגר נוסף שעמד בפנינו היה גיוסם של חלק משמעותי מהעובדים למילואים: הנהלה, עובדים סוציאליים ומדריכים. שנים עשר מבין כחמישים אנשי צוות נקראו למילואים, בתוכם אנשים מרכזיים מאוד בפנימייה: רכז טיפול, שני עובדים סוציאליים, שני מנהלי בתים ושבעה מדריכים.

כאמור לעיל, הפנימייה פעלה בראשון לציון, בתוך פנימיית אורנים, במשך שלושה שבועות תמימים. בסוף אוקטובר קיבלנו אישור מפקוד העורף לחזור לכפר הקבוע שלנו וכל החניכים חזרו. (למרבה האירוניה והאבסורד - לאזור בית קמה ולעבר כפר עדנים לא נורו רקטות וטילים כלל והמקום היה שקט. לעומת זאת, ראשון לציון הופגזה באופן תדיר. היו שם אזעקות רבות שחייבו את החניכים והצוות לשהות במרחב מוגן ונגרמו בעיר נזקים והרס ופגעו אנשים מהטילים והרקטות). החזרה באוקטובר הייתה למעשה חזרה לתחילת שנה, כך שאפשר לראות בכך נסיגה. בלטה עלייה בתופעות של חרדה ואובדנות בקרב החניכים, כחלק מקושי להסתגל וכביטוי לטלטלה של התקופה הקשה שעברו. היה צורך בתהליך של חיבור מחדש לחוויה של "להיות שוב חלק ממשוה גדול יותר", להתחבר לחניכים האחרים ולצוות לאחר תקופה של נתק וחיים אחרים בבית. היה צורך לגבש אותם ולהכניסם לתלם. זה נעשה על ידי פעילויות פנאי משותפות, מטלות אישיות, טיפול ומאמץ להכניס סדר יום קבוע ושגרתי. מאידך, יכלנו לראות גם תופעות של גיוס כוחות. חניכים וצוות "שמו בצד" את הצרות האישיות שלהם למען מטרה משותפת והתעלו על עצמם. כאשר המשבר התמשך - הכול חזר למסלולו. חזינו וציפינו לכך שיהיו תופעות קשות שקשורות באסון של השבעה באוקטובר ובמראות הטראומטיים שכולם היו עדים להם בתקשורת וברשתות החברתיות. אולם הופתענו להתבדות. ההתעסקות של החניכים חזרה להיות התעסקות בעניינים הרגילים "הקטנים" האישיים שבהם הם התעסקו קודם לכן, בלי קשר למלחמה ולטראומה הלאומית. אנו מבינים ומפרשים זאת כמשהו חיובי וטוב, כאילו שהיא דרך של חזרה לשגרה ולתחושה שעכשיו אפשר להתנהג "רגיל" בהינתן תנאים של אחזקה מיטיבה לצוות ולחניכים.

מה קורה היום? כמעט חזרנו לשגרה מלאה מבחינת התנהלות הייצוגית ופיקוד העורף. אין יותר מגבלות. כעת אנו עסוקים בייצוב השגרה ובפעילויות מיוחדות לכפר, ללא זיקה למה שקורה בחוץ כמו "ערב

טל אשכנזי,

עובדת סוציאלית, "מקום אחר", עמותת אותות.
TalAs@otot-il.org.il

"מקום אחר" במלחמה

הדוק בתוך זמן קצר עם המדריכים ועם העובדת הסוציאלית, כאשר כל אחת ואחד מהנערים נמצא בטיפול קצר מועד. מעבר לכך, מדובר בטיפול "במרחב החיים", שבו לכל אנשי הצוות אוריינטציה טיפולית וכל מפגש יומיומי בין הנערים לבנם הוא בעל אופי טיפולי, גם אם אינו פורמלי. בנוסף, מתקיימים מפגשים קבוצתיים קבועים. תקופת החיים "במקום אחר" משמעותית מאוד עבור הנערים. הם הגיעו במצב משברי, היו אבודים ונזקקו בדחיפות לקורת גג. על כן הטיפול בהם כל כך אינטנסיבי.

טל אשכנזי עמה שוחחתי היא העובדת הסוציאלית במקום. היא עובדת כאן זו השנה החמישית. היא החלה כמדריכה כשלמדה עבודה סוציאלית עשתה במקום הכשרה מעשית, לאחר מכן המשיכה בתור רכזת משאבים, קהילה, מתנדבים ואם בית. עם סיום לימודיה, בקיץ השנה החלה לעבוד כעובדת סוציאלית.

טל חילקה את ההתמודדות של ההוסטל במהלך תקופת המלחמה לשני חלקים: הראשון: ההתנהלות של המקום בחירום כאשר כול הנערים והצוות היו עדים לאזעקות רבות ולנפילות של טילים ורקטות בתל אביב, השני: התמודדות עם הירצחו של מדרך אהוד.

הראשון: בשבת, השבעה באוקטובר בבוקר כל הארץ רעשה וגם הנערות והנערים הווסטל "מקום אחר" התעוררו בבוקר לקול אזעקות רבות

"מקום אחר" הוא מסגרת זמנית בתל אביב לנערות ונערים במצבי סיכון מגיל 12 עד 18, שעזבו את ביתם וזקוקים לפתרון מיידי. המסגרת היא חלק מרשת מעני החירום של האגף החוץ ביתי במנהל של"מ במשרד הרווחה. השהות במקום יכולה להיות מלילה אחד ועד שלושה חודשים. השהות היא על פי רצונם (וולונטרית), אך יש כללים ברורים אותם חייבים לכבד. למשל, הטלפונים הניידים שלהם מאופסנים בלוקרים וניתן להשתמש בהם רק בשעות מסוימות מאוד על פי הכללים הנהוגים. כאן הם מקבלים את הצרכים בסיסיים, כגון: קורת גג, מיטה, אוכל, ביגוד. יש במקום ציוד מגוון, והם מקבלים במקום מעטפת שלמה. בתקופת שהותם במקום הם לומדים במקום, במסגרת תוכנית "היל"ה" של משרד החינוך. בעת שהותם יש קשר עם רשויות הרווחה ועם ההורים, כשאין התנגדות מצידם, במטרה למצוא עבורם פתרון קבע, שיכול להיות הוסטל, פנימייה, חזרה הביתה ועוד. התפיסה וההבנה היא שהנערה והנער אינם חיים בוואקום, לכן יש חשיבות רבה לקשר עם המשפחה. הנערים והנערות מגיעים ל"מקום אחר" מרקע מגוון: ישנם כאלה שמגיעים משכבות סוציאוקונומיות נמוכות, ממשפחות מודרות עם קשיים בתפקוד בכלל ובתפקוד הורי בפרט, או שימוש בסמים ובאלכוהול ועוד. המקום פתוח כל השנה, עשרים וארבע שעות ביממה, שבעה ימים בשבוע. הוא יכול לקלוט עד 16 נערות ונערים. לרוב שהים בו בין 12 עד 15 נערים. החיים כאן אינטנסיביים מאוד ונוצר קשר רציף

בו. כבר בתחילת השבוע שיתפנו את הנערים שאיננו יודעים מה עם אברהם. היה חשוב לשמור איתם על שקיפות מלאה. נערים שהכירו אותו והיו בקשר איתו הגיבו באופן תואם בעצב וצער על המצב הלא ברור. כל הצוות הרגיש מועקה וקושי רב. בשבת שלאחר מכן הודיעו לנו שאברהם נרצח. באותה שבת הצוות קיים מיד ישיבת זום. למחרת הודענו על כך לנערים. מי שהכיר אותו הגיב בצורה קשה יותר וביטא צער ועצב עמוקים, אבל גם מי שלא הכיר אותו הביע צער וכאב. אין ספק, שלצוות היה הקושי הרב ביותר. יחד עם זאת הם היו צריכים להמשיך לתפקד בשביל הנערים וגם בשבילם. אחת הדרכים להתמודד עם האבל והצער העמוקים שפקדו אותנו היה להתבטא דרך האמנות. בשיעור אמנות הכנו לזכרו לוח זיכרון, משהו סימבולי שבו יכולנו להיפרד ממנו על ידי כתיבה, ציור או כל ביטוי אמנותי. בנוסף, בהוסטל מקובל שמכינים מחברת פרידה לכל מי שמסיים את שהותו במקום. לאור זה, הכנו גם לאברהם, המדריך האהוב, מחברת כזו – מחברת פרידה, שבה כתבנו וביטאנו את רגשותינו. אחותו של אברהם הגיעה להוסטל, ראתה את הלוח ואף קיבלה לוח עם תמונות ודברי פרידה שכתבו. לאחר שבועיים הורדנו את הלוח ממקומו המקורי והעברנו אותו למקום פחות בולט כך שלא יהיה חשוף כל הזמן לכולם. כרגע מתכננים בשיתוף עם משפחתו של אברהם לבצע פרויקט במקום ולהפוך את חדר הקליטה לחדר שיאפשר זיכרון שלו.

המדריכים עסקו רבות במותו בישיבות הצוות ובהזדמנויות נוספות ומדריכים שהרגישו שהם זקוקים לסיוע קיבלו הדרכות לעיתים מזומנות יותר, על פי הצורך. המטרה הייתה להכיל ולעטוף את המדריכים עד כמה שאפשר גם כדי שיהיו פנויים יותר עבור הנערים. מובן שזה פגש כל אחת ואחד מהצוות ומהנערים במקום אחר. נעשה כאן שחזור של אובדן, מוות וחרדה קיומית. זה היווה זרז לעוררת של אירוע אחר מהעבר ותזכורת כיצד התמודדו איתו. טל ציינה כי בהמשך הצוות היה עד לאירועי אלימות רבים וקשים יותר בהוסטל מאלה שקיימים בדרך כלל. "הייתה תחושה שהנערים נמצאים "על קוצים", מגלים חוסר סבלנות וחוסר התחשבות קיצוניים. החוץ חדר פנימה. מדובר בנערות ונערים כל כך רגישים שמספיק להיות במקום כדי להרגיש ולחוות שמדריך שהיה כאן לא יהיה יותר. לכך יש כמובן השפעה, בנוסף למצב שקיים בחוץ. כיום, אחד המדריכים עדיין נמצא במילואים מאז השבעה באוקטובר. מדריך זה הגיע לעבוד באותו זמן עם אברהם. לא ברור האם הוא יחזור לעבוד ב-"מקום אחר". הצוות נמצא איתו בקשר קבוע כשזה אפשרי. ברור לו שאם יחזור, זה כבר לא יהיה בשבילו אותו דבר כפי שהיה. מבחינת כוח אדם הנושא מטריד אותנו מאוד", מציינת טל. "בתחילת המלחמה היינו בקשר עם מדריכים ושינישנים מהעבר שבאו לסייע. שניים מהם נשאו עד היום, אך ברור שזה רק לתקופה קצרה. בסוף חודש מרץ שלושה מדריכים ותיקים ומשמעותיים מסיימים את עבודתם במקום ולא ברור מי יבוא במקומם".

סיכום

מלחמת "חרבות ברזל" זימנה ל"מקום אחר" שני אירועים קשים ובלתי צפויים. עצם המלחמה וההתמודדות עם האזעקות וירי הטילים והרקטות על תל אביב, שעורר חרדה ופחד בקרב הנערים והצוות כאחד והשני – הירצחו של מדריך אהוד ויקר בצורה כה אכזרית וטרגית. אין ספק שאנו נמצאים עדיין בתוך תהליך האבל הכבד ובתוך הקשיים והכובד של המלחמה הארוכה, שאין רואים את סופה, אך בתוך הבעה הקטנה שלנו עשוי הכול וממשיכים לעשות כל מה שבאפשרותנו על מנת לנהל אורח חיים רגיל עד כמה שניתן ושגרה ברוכה, תוך הגנה על הנערות והנערים בסיכון, שאנו מופקדים עליהם.

שהיו בתל אביב. הם לא היו רגילים לכך ונתקפו פחד וחרדה. היה לחץ רב בשל חוסר וודאות רבה. בשל המדיניות של הפקדת טלפונים (כפי שתוארה לעיל), היה צורך של המדריכים לתווך לנערות ולנערים את מה שקורה, דבר שהיה חיובי, שכן הייתה הקפדה לדווח רק דברים מבוססים ולא להסתמך על שמועות מחרידות ולא אמיתיות שהסתובבו ברשתות החברתיות. יום שבת הוא יום בו הנערים מקבלים "אפטר" ויכולים לצאת העירה. מיד הוחלט לבטל זאת ולהקפיד שהם לא ייצאו. באמצעות התווך של המדריכות שמשוה קורה בדורם, אך עדיין לא ברור בדיוק מה, הן ניסו לשמור עד כמה שניתן על שגרה ומניעת סטרוס וחרדה, ועשו מאמצים להרחיק את הנוער מהחשיפה לרשת. ביום ראשון הגיעו כל אנשי הצוות, למעט הרכז שכבר גויס בצו 8. דאגו לכך שהנערים יקיימו את פעולות הבוקר הנהוגות בשגרה כמו סידור המיטות, ניקוי החדרים וארוחת בוקר. לאחר מכן כולם עלו לקומה העליונה, שבה שם נמצא מרכז המידה. במקום שיעור רגיל התקיים שיעור מיוחד, שמנהלת מרכז המידה, עונג והעובדת הסוציאלית, טל העבירו בנוגע למצב החדש. השיעור התחלק לשני חלקים – בשלב הראשון, נתנו להם מידע מהימן ומעודכן על כל מה שכבר נודע בצורה האובייקטיבית והאינפורמטיבית ביותר. בשלב שני, נערכה שיחה במטרה לתת להם מענה ברמה הרגשית. לאפשר להם להביע את רגשותיהם.

טל מדגישה בפני כי הם מאמינים בחשיבותו של סדר. "כשיש סדר בחוץ הוא מקרין גם על הנפש וגורם לסדר בפנים. לאורך כל התקופה הקפדנו על חשיבות הסטינג ושמירתו. המפגשים האלה, במקום השיעור הראשון, שבהם נמסר לנערים מידע אמיתי ואפשרות לביטוי רגשי סביב המלחמה נמשכו לאורך תקופה די ארוכה ובכל פעם עסקנו בנושא אחר של המלחמה והשתמשנו במתודות שונות על מנת לאפשר פתח לשיח על המצב."

בימי שגרה מתקיימת במקום ישיבת צוות בכל יום חמישי. קיבלנו החלטה להמשיך בישיבות אלה ולתת אפשרות לחברי הצוות גם להביע ולהתייחס לרגשותיהם וגם לדון על נושאים מקצועיים לימודיים רלבנטיים כגון: איך עובדים עם נער בהתקף חרדה, מה קורה לנו כשאנו במצב חרדה. עשינו זאת על מנת לייצר מודלינג עבור הצוות, שגם השגרה שלנו ממשיכה כפי שהשגרה של הנערים נמשכת, רק הפעם בחירום. צוות הבוקר הגיע כרגיל. היה מדריך אחד שנעדר לצו 8 ונעזרנו במדריכים ובני שרות לשעבר שבאו לסייע. כל הזמן הקפדנו לשוחח עם הנערים ולהסביר להם עד כמה עדיף שלא ייחשפו לרשתות ולכל סרטי הזוועה והשמועות שהיו. ברור לנו שאין באפשרותנו לשלוט על זה לחלוטין, אי אפשר למנוע מהם זאת, אך אמירה מפורשת, חוזרת ונשנית על הנזקים שחשיפה כזו יכולה לגרום, הצליחה בכל זאת לחלחל, ולו במידה מסוימת. המסר של הצוות לנערים היה שרוצים לשמור ולהגן עליהם, דבר שגם סיפוק רב לצוות וגם תרם לנוער.

השני: התמודדות נוספת בה עסק הצוות הוא אובדן של איש צוות. אברהם החל את עבודתו כמדריך ב "מקום אחר" ביולי האחרון. הוא נכנס לעבודה במרץ רב ועם אנרגיה חיובית. למרות משך הזמן הקצר שבו עבד הוא הצליח ליצור קשרים מדהימים הן עם הצוות והן עם הנערות והנערים. הוא הביא איתו משהו ייחודי, נעים וצנוע למקום. ביום חמישי ה-5.10.23 הוא עבד במשמרת לילה. זוהי משמרת שבה המדריך נשאר עד כל הזמן ואינו יכול לישון. הוא שיתף את אחת המדריכות על כוונתו לנסוע למסיבת הנובה ברעים, ולכן עוד מאותה שבת כאשר לא היה מענה בטלפון שלו הבנו כי משהו חשוד. ביום ראשון הוא היה אמור להגיע לעבודה. החשש החל לכרסם בנו. מנהל ההוסטל ניסה לגשש בקרב משפחתו האם יש מידע חדש או כל דבר שאנחנו יכולים לעזור

לחיות בשתי מציאויות שונות

שיחה עם איתן גרבוים,
מנהל יחידת המתבגרים פנימיית אהבה
eitang@ahava-v.org.il

לדבר גם עם העבודה, מה שגרם לי לרגשות אשם על כך שאני מזניח את חניכיי ואת הצוות המסור. בזמנים האלה ניסיתי להיות בקשר עם הרכות על מנת להתעדכן או לבדוק אם אוכל לסייע במשהו מרחוק. מדי פעם הייתי רואה הודעות והתכתבות של אנשי הצוות על נושאים הקשורים בעבודה, לרוב, ימים או שבועות אחרי שזה קרה. כל הזמן הייתי בדילמה. אני מחובר מאוד לחניכים ולצוות ההדרכה שלי ונמצא איתם בקשר הדוק. הם שלחו לי הודעות מרגשות, מחזקות שעוררו בי רגשות מעורבים. הם ציינו שהם מתגעגעים אליי, שאני חסר להם, שהם רוצים לשבת לדבר אתי, כי אתי הם מרגישים הכי חופשי לדבר על ענייניהם הפרטיים. במקביל הם גם דרשו בשלומי וציינו עד כמה הם דואגים לי והדגישו שאני חייב לשמור על עצמי. כאמור, חשתי תחושת תמיכה גדולה מחד, אך הייתי קרוע בין המשימה הצבאית לאומית עם היחידה שאיתה אני משרת לבין הנאמנות והאחריות הרבה שיש לי כלפי החניכים שלי הזקוקים לי והצוות שצריך לעבוד קשה יותר ולמלא גם את מקומי. כאן ברצוני לציין, שהרכות, אם הביתה וכל צוות ההנהלה של הכפר עשו עבודה מופלאה ונתנו לי המון שקט. אך למרות זאת לא היה לי קל. אני, כאדם מעורב מאוד ודומיננטי, לא יכולתי בעת הזו להתערב, משום שהייתי בחוץ והיה עליי לתת להם לנהל הכול, גם אם היו מקרים שחשבתי באופן שונה. כאשר באתי להתרענות הביתה נקרעתי בין המשפחה והוריי לבין הפנימייה, אליה אני כה מחובר. היה לי קושי רב לשלב ביניהם. הרגשתי שאני רוצה לתת את עצמי לכולם, אך נקרע לגזרים.

תקופת המלחמה בעזה הייתה קשה מאוד הן מבחינה פיזית וצבאית והן מבחינה רגשית. מספר גורמים סייעו לי להתגבר על הקשיים הרבים שחוויתי בתקופה הארוכה בה נלחמתי: מה שהחזיק אותי היו חבריי במילואים. השעות הממושכות יחד הפכה אותנו ל"אחים בדם". היינו מלוכדים ומאוחדים. יש לי הרגשה, שאילו החברים האלה לא הייתי מצליח להחזיק מעמד. משפחתי התומכת אף היא תרמה לי רבות, עזרה וליוותה אותי בכל דבר. גם לחברים שלי "מהבית" אני חייב המון תודה על התמיכה והדאגה. התומכת הראשית היא אשתי. בהתנהגותה ובעמידתה האיתנה לבדה, עם שלושת ילדינו, נתנה לי כוחות רבים. קשה לי לתאר זאת במילים. כל מה שאומר עליה אינו מספיק, והיום עם שחרורי אני אומר לה זאת כל יום. היא אפשרה לי להיות כל כולי במשימה והייתה שם בשבילי

"אני עובד בפנימיית "אהבה" מזה כעשר שנים. התחלתי כמדריך באחד המשפחתונים יחד עם אשתי ושלושת ילדיי. לאחר כחמש שנים סיימנו תפקיד זה והתמניתי לרכז. כיום אני מנהל יחידת המתבגרים.

כפר הילדים והנוער אהבה נמצא בכפר ביאליק. לעמותה מגוון שירותים רחב אותם היא מפעילה בשטח הכפר. במקום בית ספר לחינוך מיוחד של משרד החינוך, פנימיית יום, מרכז חירום אינטרני ואקסטרני, בית לבוגרי פנימייה במסגרת "גשר לעצמאות" ופנימייה טיפולית ופוסט אשפוזית המאורגנת בשלוש יחידות: יחידת צעירים, יחידת מתבגרים ויחידה פוסט אשפוזית. בכל יחידה יש חמישה משפחתונים שאותם מפעיל זוג, שיש להם גם ילדים שלהם. בכל משפחתון נמצאים 13-14 חניכים.

בשבת, שמחת תורה, 7.10.2023 גויסתי בצו 8 יחד עם חבריי ליחידה הלוחמת. כבר בצוהריים המוקדמים הגעתי לבסיס. בתחילה היינו בצפון מחשש להתפתחות של חזית נוספת רצינית גם שם. לאחר כחודש וקצת עברנו דרומה תחילה לאימון והתארגנות ובמהלך דצמבר הצטרפנו לחימה בעזה. עד לפני שבוע הייתי כל הזמן בלחימה שם.

אני אוהב מאוד את עבודתי, מעורב ומסור למקום, לחניכים ולצוות שבניהולי. לא ראיתי עצמי מתנתק מהם לתקופה כל כך ארוכה, וכל זה בהפתעה מלאה ולאחר חופשת סוכות הממושכת. עמם המחשבה על ניתוק כזה לתקופה כה ארוכה הייתה לי קשה ובלתי מציאותית. כאשר הייתי בצפון יכולתי איך שהוא להיות בקשר מסוים עם הצוות החינוכי והטיפול. ידעתי לפחות באופן חלקי מה קורה ביחידת המתבגרים וחשתי מעורב במידה מסוימת. השנה נכנסה לצוות רכות, שהייתה אמורה לעבוד יחד איתי ותפקידי היה להנחות ולהדריך אותה בראשית עבודתה. והנה, לאחר תקופה קצרה עזבתי אותה והיא נשארה לכאורה לבד. הייתה לה עזרה מאם הבית של היחידה ומהקולגה שלי מנהלת יחידת הצעירים וכמובן כל צוות ההנהלה של הכפר זו הייתה הרגשה קשה ולא פשוטה עבורי.

ברגע שעברתי עם היחידה שלי דרומה ונכנסנו לעזה הקשר נותק לחלוטין, הן מהסיבה הטכנית שלא הייתה קליטה והן מכך שהייתי כל הזמן עסוק בלחימה ובתעסוקה. מדי פעם היו הבלחות של קשה, למשל, כשיצאנו להתרענות. כאשר היה רגע שיכולתי לשמוע את העורך היה לי חשוב גם להתקשר הביתה לאשתי, לילדים, להוריי לאחי ואחותי ולא תמיד יכולתי

צחי אברהם,

מנהל "אבני דרך", עמותת אותות - בית לצעירות וצעירים ללא עורף משפחתי מקהילת הלהט"ב
zachyavraham@gmail.com

עקרונות עבודה מנחים למסגרות וצוותים משותפים ערבים-יהודים בזמני משבר והסלמה

מרקם היחסים בין יהודים לערבים במדינת ישראל רגיש ושברירי גם בעתות שגרה. בימים של מלחמה או עדים להחרפה ולסכנת שבר של ממש. המתח והקונפליקט פוגשים אותנו במרחבי החיים השונים וחודרים גם למקומות עבודה ולמסגרות טיפוליות שעד לפני רגע עבדו וחיו בהם בתחושת שותפות וחברות.

"אבני דרך" היא מסגרת לצעירים וצעירות ללא עורף משפחתי מקהילת הלהט"ב, אשר מספקת מענה טיפולי כוללי עבור צעירים מכל רחבי הארץ, מכל הדתות ומכל המגזרים. המסגרת פועלת במימון ובפיקוח של משרד הרווחה, כחלק מרצף המענים החוץ ביתיים לנוער וצעירים להט"ב של האגף החוץ ביתי במנהל של"מ. היא מופעלת על ידי עמותת "אותות". היא מאפשרת מחייה ומגורים לטווח זמן של עד שנה. צוות רב מקצועי נמצא במקום 24/7 על מנת ללוות את הצעירים בתהליכים רגשיים, לסייע במיצוי זכויותיהם ולהכווין אותם ליציאה לחיים בוגרים ועצמאיים. המסגרת קולטת גם צעירים וצעירות פלסטיניים מהרשות, אשר מקבלים מקלט בישראל על רקע סכנת חיים ממשית בשל זהותם הלהט"בית. צוות המסגרת גם הוא מעורב וכולל בתוכו יהודים וערבים אשר עובדים יחד בתפקידים שונים.

עם פרוץ המלחמה התחלנו לחוש במתח ובחרדה שמצויים מתחת לפני השטח, מבעבעים ומאיימים על המרחב הבטוח והמשותף שהצלחנו ליצור ברגישות לאורך השנים. השיח הפתוח והפלורליסטי שכל כך היינו מורגלים וגאים בו הועמד פתאום למבחן וספק, תחת החרדה המשתקת מפני פירוק יסודות העבודה והחיים המשותפים שלנו. ביטויים לכך צפו ועלו במעגלים השונים של המסגרת: מקבוצת ההנהלה, דרך קבוצת המדריכים והמדריכות ועד קבוצת הצעירים והצעירות.

בכדי לנסות לשמור על מרחב בטוח ורגיש לכולם, ניסחנו ביחד מספר עקרונות מנחים שיהיו לנו עוגן בתוך המים הסוערים וגיבשנו את האפשרות להחזיק עוד מעט תקווה ושפיות בימים המערערים והקשים שעוברים עלינו.

בטרם ניגש לעקרונות, אדגיש קודם כל את האחריות שלנו כצוות מקצועי, בכך שנשים לב למשמעות של תהליכים מקבילים. האופן שבו אנו מתמודדים עם הקונפליקט כצוות, לצד תהליך הבנייה והיישום של העקרונות המנחים כמטרה משותפת, משפיעים באופן ישיר וברור על אקלים המסגרת ועל האופן שבו יכולים הצעירים והצעירות לעבד ולהתמודד עם המצב בעצמם.

כל הזמן. לדעתי, היא הגיבורה האמיתית. בזכותה הצלחתי לעבור את הימים האלה ולשמור על השפיות. במלחמה מקבלים פרפורציות על החיים. מבינים מה באמת חשוב בחיים. ברור לי שמלחמה זו מדגישה את שעתה היפה של העורף. גורמים נוספים שעזרו לי לעבור תקופה קשה זו הם, כפי שכבר אמרתי, החניכים, אנשי הצוות שלי וכל צוות ההנהלה. הידיעה שאני חשוב לחניכים ולצוות, שהם דואגים לי ורוצים שאחזור אליהם בהקדם והידיעה שאנשי הצוות מגבים אותי ועושים מאמץ על מנת שהפנימייה תתפקד היטב גם בהיעדרי עזרה לי רבות ושחררה אותי במידה מסוימת מאותם רגשי אשם שציניתי.

עם צאתי מעזה הייתי עם כל חברי ליחידה במשך יומיים בבית מלון בשיחות עיבוד. הן היו טובות ועזרו לנו להתמודד עם כל המראות הקשים והאירועים הצבאיים המורכבים שעברנו שם, בתקווה שיסייעו לנו לשוב בצורה תקינה לחיי השגרה בעורף, בבית ובעבודה. בנוסף, צה"ל מאפשר לכל חיילי המילואים ששרתו במלחמה ולבני משפחתם לקבל סיוע נפשי קצר ללא תשלום.

עדיין לא חזרתי לעבודה אחרי האינטנסיביות הרבה שהייתה לי כלוחם, אך אעשה זאת בקרוב מאוד. השבוע ביליתי עם משפחתי הגרעינית בחופשה קצרה של "זמן איכות", שבה יכולנו לדבר על מה שעבר עלינו בתקופה הממושכת הזו עד לשחרורי. מצאתי מעט זמן לעצמי והספקתי לבקר בפנימייה מספר פעמים.

עם שובי אני מתכוון להתחיל לקיים שיחות עם כל הסקטורים השונים כגון: כל צוות ההדרכה, הצוותים של כל משפחתון, אנשי החינוך והעובדים הטיפוליים, עם הצעירים בשנת השרות שמסייעים בכל משפחתון וכמובן עם החניכים. כבוננתי לקיים איתם מפגש קבוצתי ופרטני. מאחר ואני מכיר היטב את שגרת הפנימייה, שהיא עמוסה מאוד, ברור לי שמבחינה נפשית שעליי להתחיל לאט ולהיכנס לתפקידי בהדרגה, תוך שמירה על עצמי. בתוך המלחמה התברר לי שוב עד כמה פנימיית "אהבה" היא מקום יציב וחזק עם אנשים מופלאים בעלי חוסן נפשי רב. הרגשתי שאני בר מזל שזכיתי לעבוד במקום כפי זה. עכשיו נותר לי רק לחזור לעניינים ולשגרה הברוכה.

סיכום

אני לא איש מלחמה ולא שש אלי קרב, אך המלחמה הזו היא מלחמה צודקת. הרבה אנשים הקריבו עצמם ומשפחות רבות הקריבו את יקיריהם. כאיש חינוך וכמנהל של יחידה בפנימייה, אני מקווה שיקרו הדברים הבאים: 1. ההקרבה של כל הלוחמים תיתן כוח ותחזק את המדינה ותחזיר לנו את המשמעות שכולנו זקוקים לה. 2. אנחנו כאזרחים נזכר זאת ונהיה מאוחדים ולא מפולגים. ראיתי את האיחוד הזה במילואים. ימינים, אנשים מההתנחלויות יחד עם אנשים מתל אביב ואנשים ממושב, קיבוצים ועירות בפריפריה הביעו דעתם, התווכחו ביניהם, אך שמרו על כבוד הדדי. עם ישראל יודע להתלכד באירועים גדולים ובמשברים שפוקדים אותו, אך מיד עם תום הצרות שוב מתחילים לריב. הלוואי שהמלחמה הארורה הזו תלמד את כולנו שלמרות שחילוקי דעות הם בלתי נמנעים, ניתן לפתור אותם בדרכי נועם. יש קושי בין הקבוצות השונות בעם, אך אי אפשר לפסול או לבטל ולהחרים קבוצה מסוימת. הפתרון הוא רק ביחד - אין דרך אחרת. זה המסר האישי והחינוכי שלי לכולם: לחניכים ולאנשי הצוות. זאת המשימה שלי היום, אחרי הלחימה. אני מקווה שמסר זה יחלחל ויטמע. אסור שהוא יעלם. אני אופטימי."

העקרונות שמובאים כאן פונים הן לקבוצת הצוות והן לקבוצת המטופלים וניתנים ליישום ולדיאלוג בשתייהן.

1. **נתייחס לסיטואציה הקיימת, למתחים ולקונפליקטים בצורה ישירה וגלויה.** בהקשר זה נתחבר למצב השורר בחברה באופן כללי וננסה לחשוב על האופנים בהם מצב זה מקרין או עלול להשפיע על הקונפליקטים והמתחים בתוך הצוות או הקבוצה באופן גלוי או סמוי.
2. **ננסה להמיר את המתח הקיים לאתגר משותף אשר עומד בפנינו כצוות או כקבוצה.** לעיתים, בעתות משבר וחירום, נמצא את החברה נעה לכיוונים דיכטומיים, קוטביים וקיצוניים יותר. אל מול תנועה זו אנו מנסים לייצר תנועה שבמובנים רבים מרגישה הפוכה ומכוונת דווקא לשמירה על מורכבות, אינדיבידואליות, אורך רוח וסובלנות. התייחסות למשימה זו כאל אתגר משותף יכולה לרתום את הצוות ואת הקבוצה ולספק מוטיבציה לשותפות ולמקצועיות.
3. **תזכורת וחיבור מחדש למטרה המשותפת לשמה התכנסנו, אשר נותרה בעינה. לדוגמא: הזכרנו בפני הצוות את תפקידנו בליווי צעירים מהקהילה.** קיימנו שיח חוזר על מטרת המסגרת. הזכרנו בפני הקבוצה את המשותף ביניהם (למשל הזהות הלהט"בית), חיברנו לתהליכים האישיים ולמטרות המסגרת בהכנה ליציאה לעצמאות.
4. **תשומת לב לביטויים של הצלחה וחיזוק כן.** לאחר שהגדרנו אתגר משותף, חשוב שנשים לב ונחזק ביטויים של הצלחה ועמידה בה. על כן, כאשר אנחנו נתקלים בביטויים של רגישות, מורכבות ושמירה על מרחב משותף בטוח, חשוב שנתפעל מהקבוצה ונביע זאת באופן כן, גלוי ואמיתי.
5. **שמירה על רציפות הזיקות הבינאישיות.** במצב בו ההרגשה היא שהעולם המוכר לנו משתנה, ננסה להדגיש שהמטרה המשותפת נשארה אותה המטרה, והאנשים בצוות או בקבוצה נותרו אותם האנשים שהכרנו לפני כן. ננסה לחשוב כיצד ניתן לתת מקום למרכיבי זהות חברתיים ופוליטיים, אולם נמשיך לראות האחד את השנייה באופן אישי, ייחודי וקורב כפי שהיה בעבר.
6. **יצירת מרחבי שיח נוספים לבחירה.** בחרנו להוסיף בתחילת המלחמה כל יום כינוס רשות בשעות אחר הצהריים למי שמעוניין לשתף בתחושותיו. במרחב זה אנו שומרים על העקרונות שצינו ומתאימים ומגמישים את השיח בהתאם להרכב הקבוצה ולמצב היחסים שבין חבריה.
7. **מתן תוקף לתחושות ולרגשות.** יש מקום והסבר לכל מה שאנחנו מרגישים ולכל תחושה שעולה בנו. לפעמים פשוט חשוב להזכיר ולתקף זאת.
8. **שמירה על מרחב משותף בטוח – נבטא רגשות, אך לא מעשים.** אנחנו נמצאים בתקופה רגישה במיוחד. אמת מוחלטת של אחד יכולה להוות נקודת עיוורון לעמדה ורגש של אחר, ולהפך. על כן, בתקופה זו בחרנו להימנע מביטוי של פעולות קונקרטיים והצעות למהלכים במציאות, בתוך המרחב המשותף. הזמנו לדבר על הרגשות, אך שמנו גבול לביטוי הקונקרטי או למעשה שיבטא רגשות אלה. לדוגמא: "אני מרגיש כעס, עצב, פחד, ייאוש..." לעומת פעולות טקטיות כגון: איך לנהל את המלחמה וכיצד להגיב כלפי בני הקבוצה השנייה.

9. **תשומת לב לגבולות האישיים שלנו ומתן תוקף, כבוד ולגיטימציה לגבולות אלה.** להשתמש ביתרונותינו כצוות משותף. חשוב שנזכור – המשמעות שלנו כדמויות טיפוליות מיטיבות לא נובעת מהיכולת שלנו להכיל כל דבר בכל מצב ובכל סיטואציה. במקרים רבים המשמעות נובעת דווקא מהיכולת שלנו להכיר בגבולות ההכלה שלנו בנקודות מסוימות. דווקא כאן ניתן להיעזר בהיותנו צוות מגוון ולהפנות לחברי צוות נוספים.

10. **דוגמא להתערבות אפשית:** "אנחנו נמצאים בתקופה לא פשוטה. כשאתה אומר את האמירה הזאת, אני מרגישה שזה נוגע לי במקומות רגישים מדי, שכרגע קשה לי להכיל. חשוב לי להגיד שיש אנשי צוות אחרים שאולי ירגישו כעת נוח יותר לדבר על זה ואני ממליצה לך לנסות לגשת אליהם."

11. **מתן תוקף למנגנוני הגנה של פיצול, חתירת ליצירת "פיצול מנוהל" והחזרת תחושת שליטה.** במצבים מעוררי חרדה ואימה, ניתן לראות שימוש גבוה במנגנונים הישרדותיים כמו פיצול וחשיבה דיכטומית כגון: טוב-רע, שחור-לבן. לפעמים זה בלתי נמנע ומשרת צורך חשוב בהגנה ובביטחון. אפשר וחשוב לדבר על כך ולהתייחס לנטייה שלנו לחשיבה כזו במטרה לשמור ולהגן על עצמנו.

ב"פיצול מנוהל" הכוונה היא שאנחנו רואים את המנגנון הקיים, מכירים בצורך שלו ומנסים לתת לו מקום שמעוגן בזמן, במצב, וביכולת לטרנספורמציה ולשינוי ככל שאנחנו מרגישים יותר נוח. באופן כללי נשאף להחזיר תחושת שליטה היכן ועד כמה שניתן, מתוך הבנה כי ככל שתחושת הביטחון והשליטה תגבר – כך יפחת הצורך במנגנונים מפצלים והישרדותיים יותר.

לדוגמא: באבני דרך יש שני מרחבים מוגנים: מקלט גדול, אשר יכול להכיל את כלל הדיירים והדיירות וממ"ד קטן, אשר מהווה בשגרה חדר לשני דיירים. בתחילת המלחמה שמנו לב כי בעת אזעקה חלק מהצעירים הפלסטינים במסגרת נטו ללכת לממ"ד הקטן, בנפרד משאר הדיירים על אף ההנחיה שכולם יגיעו למקלט. החלטנו לאפשר זאת, כל עוד כולם מגיעים בזמן אזעקה למרחב מוגן. עם הזמן, ככל שנעשתה עבודה לפי העקרונות המנחים בתוך הצוות ועם הקבוצה, אקלים המסגרת החל להתייצב ושמנו לב כי כלל הצעירים והצעירות מגיעים יחד באופן טבעי אל המקלט המשותף.

אחרית דבר

למרות קביעת העקרונות, לעיתים ההתלקחות של הקונפליקט היא בלתי נמנעת. יתרה מכך, לפעמים היא גם משחררת וחשובה. במצבים כאלה כל שנותר לנו הוא לשאוף לפתח חמלה כלפי עצמנו לנוכח המצב המורכב בו אנחנו שרויים ולהשתדל לעצור בזמן. מרחבים שונים יכולים להכיל תכנים בעוצמות שונות. אפשר וחשוב לעשות תיאום ציפיות כל פעם מחדש על גבולות המרחב הנוכחי. בכל מקרה, אין לוותר לאחר ההתלקחות על מישוב: איך יכולנו לשמור על המרחב הזה רגיש ומוגן יותר לכולנו? כיצד השיח משרת אותנו בחזרה למגדלור המקצועי לשמו התכנסנו?

במצבים מורכבים ניתן לחזור לעקרונות המוצעים כאן ולהשתמש בהם כעוגן מנחה, לעדכן ולדייק אותם כל פעם מחדש, בהתאם למצב, לצוות ולמסגרת. אמליץ שלא לדלג על שלב הבנייה, הבחינה וההתאמה המשותפים, שכן שלב זה בפני עצמו מהווה בסיס משמעותי להצלחת התהליך כולו.

השלכות מלחמת "חרבות ברזל" על מצב הצעירים המלווים על ידי "מסתכלים על האופק" תוכנית הבוגרים של "אור שלום"

התוכנית עוסקת בליווי מכלול חייו של הבוגר במגוון נושאים:

- « דיור
- « שירות צבאי/ לאומי משמעותי
- « רכישת השכלה
- « השתלבות בתעסוקה ופיתוח קריירה
- « התפתחות אישית ורגשית
- « רווחה נפשית
- « מיצוי זכויות
- « כישורי חיים והתנהלות עצמאית
- « בריאות
- « שייכות והפגת הבדידות

אירועי ה7 באוקטובר ומלחמת חרבות ברזל פגעו בצעירים בוגרי השמה חוץ ביתית בדומה לצעירים רבים בני גילם, אך בנוסף ומאחר מדובר בצעירים שרבים מהם חוו טראומות מוקדמות בחייהם צפינו שהצעירים יחוו משבר עמוק.

בחודש נובמבר 2023 ערכנו סקר לבדיקת מצבם של הצעירים בזמן המלחמה

הסקר הועבר בתחילת המלחמה, בחודש נובמבר. לסקר השיבו 108 צעירים וצעירים שמהווים כשליש מצעירי התוכנית:

1. **חלוקה מגדרית:** נקבה - 60% זכר - 40%
2. האם חל שינוי במקום המגורים שלך בעקבות המלחמה?
כן - 15% לא - 85%
3. **תעסוקה:** לא עבדת לפני המלחמה - 23%, פוטרת - 13%, לא חל שינוי - 53%, יצאת לחופשה ללא תשלום - 9%.
האם היקף העבודה השתנה? ירד - 48%, נשאר ללא שינוי - 40%, עלה - 12%
4. **שכר:** האם נפגעת בעקבות המלחמה? 20% - ירידה, 10% - יותר מחצי, לא ירד - 42% אובדן מלא - 15%
5. **פנאי ותמיכה:** האם בעקבות המלחמה יש שינוי בתמיכה שאתה מעניקה לבני המשפחה?
אין שינוי - 54%, מעניק יותר - 31%, מעניק פחות - 15%
האם חל שינוי בפעילות הפנאי שלך?
לא - 32%, לא ביצעתי פעילות פנאי לפני המלחמה - 10%, הפסקתי כל פעילות - 20% אני צורך פחות פעילות - 29%, אני צורך יותר פעילות - 8%

אור שלום, מהארגונים החלוצים והמובילים במענה לצעירים חסרי עורך משפחתי, מפעילה מענים מגוונים לכ-400 צעירים וצעירות אשר גדלו במסגרות השמה חוץ ביתית של משרד הרווחה.

תוכנית הבוגרים של אור שלום הוקמה ב-2013 במטרה לאפשר לבוגרי השמה חוץ ביתית, נעדרי עורך משפחתי תומך, להגיע לבגרות עצמאית מיטבית, תוך השתלבות בחברה ומתוך שאיפה לקדם שוויון הזדמנויות ובחירה חופשית אשר יאפשרו את מיצוי יכולותיהם האישיות.

חלקה הגדול של הפעילות ממומנת על ידי פילנתרופיה. בנוסף, אנו מפעילים 17 דירות לצעירים בוגרי מסגרות חוץ ביתיות במסגרת מערך הדיוור "גשר לעצמאות" של משרד הרווחה. דירות "גשר לעצמאות" מיועדות לצעירות ולצעירים נעדרי עורך משפחתי שגדלו בפנימיות רווחה, כפרי הנוער ואומנה, ועם סיום המסגרת הם נותרים ללא ליווי, תמיכה וקורת גג יציבה. כיום מופעלות ברחבי הארץ דירות המתאימות לפרופיל של צעירים בעלי יכולת לתפקוד עצמאי בסיסי, להשתלבות במסגרות שירות צבאי/ לאומי ויכולת לשמירה על מוגנות עצמית.

הבגרות הצעירה מהווה שלב התפתחותי חשוב בעת הזו. שלב זה מאופיין בבלבול, בחקירה עצמית ובחיפוש עצמי, בחיפוש משמעות, ובתחושת חוסר יציבות ואי ודאות. כדי להשתלב באופן תקין כבוגר בחברה, על הצעיר לעמוד במספר משימות כגון השתלבות במסגרות שמאפשרות לימודים גבוהים / או רכישת מקצוע, פיתוח קריירה, השתלבות במסגרות חברתיות ועוד. בישראל גם השירות הצבאי/ הלאומי משמש משימה חשובה המאפשרת השתלבות נורמטיבית בחיי הצעיר. יכולתו של הצעיר לעמוד במשימות אלה מושפעת מקיומם של תמיכה כלכלית ורגשית, עורך המספק תמיכה שכזו וכן הכשרה אקדמית או מקצועית מתאימה. מחקרים בארץ ובעולם מראים כי צעירים, בוגרי השמה חוץ ביתית, מהווים את האוכלוסייה הפגיעה ביותר בשלב הבגרות הצעירה. זאת בשל העדר התמיכה, הניתוק החד ממסגרות ההשמה בהן גדלו ומאפייניהם האישיים. צעירים אלה זקוקים למעטפת תמיכה ולליווי משמעותי כדי להצליח להשתלב כבוגרים עצמאיים ותורמים בחברה.

בראש ובראשונה, התוכנית מציעה לצעירות ולצעירים מלווה אשר משמש כ'אחר משמעותי' וקבוע בחיי הצעיר, ומהווה מנטור מקצועי עבור הצעיר, דמות יציבה, תומכת ובעלת ידע בתחומי החיים שהצעיר מתמודד עמם. מלווה הצעירים (רכז בוגרים) נמצא בקשר קבוע עם הצעיר, על פי צרכי הצעיר ונבנית עמו תכנית ליווי אישית ומותאמת.

חשוב לציין, שהנתונים נכונים לנובמבר כלומר לחודש הראשון של המלחמה. כעת אנחנו רואים תהליך התאוששות יפה אצל הצעירים מבחינת תעסוקה והתמקמות במקום מגורים.

מבחינה כלכלית עדיין נראות השפעות לא קלות וגם כמובן מבחינה ההתמודדות הרגשית - שם רק עכשיו מתחילים לראות את ההשפעות הרחבות ויש מספר מקרים של צעירים שחלה רגסיה משמעותית במצבם הנפשי.

יחד עם זאת, את ההבנה כיצד השפיעה המלחמה בכללותה, עדיין לא ניתן לדעת בשלב זה.

בעקבות הסקר, קיים צוות התוכנית מפגש ארוך ומעניין בו למד את הנתונים הכלליים וגם וכל רכז את נתוני הצעירים שלו. התקיים דיון וניתוח של הנתונים ומשמעותם וכן הייתה התבוננות בהשוואה למצב כיום, ארבעה חודשים לאחר תחילת המלחמה.

בהמשך הצוות התחלק לקבוצות נושא (תעסוקה ושכר, מצב חברתי ושינוי לקהילה, מצב רגשי, ותמונת עתיד) בהן הייתה חשיבה על המענים הנדרשים גם ברמת הכלים לרכז בליווי הפרטני, וגם ברמת מענים כלל התוכנית שניתן להציע לצעירים.

בנושא של תעסוקה, למשל, רבים מהם הצליחו למצוא עבודה אחרת או לחזור למעגל העבודה. נכון שלא כולם, אבל לא מעט.

בנושא שינוי התוכניות לעתיד, אנחנו רואים רמה טובה של גמישות אצל חלק גדול מהצעירים, והם מצליחים להתמודד עם שינוי התוכניות קדימה. מדובר בעיקר בצעירים שנכנסו למשבר במלחמה במצב יחסית טוב. צעירים שגם ככה היו ללא עבודה או תוכנית חיים מסודרת, מתקשים עכשיו עוד יותר, כי הכל מרגיש "זמני" ויכול להשתנות ברגע וקשה לתכנן קדימה.

אנחנו רואים עליה בחרדות, תסמינים של פוסט טראומה ודיכאון. צעירים נמצאים במצבים מאוד קשים, עליה בפניה לטיפול וליעוץ פסיכיאטרי ויותר צעירים שנעזרים בטיפול תרופתי. אנחנו רואים את זה בצורה הכי חמורה אצל צעירים ובעיקר צעירות עם עבר של פגיעות מיניות. עליה מאוד גדולה של באיום לאובדנות, פגיעות עצמיות, צעירים שלא מצליחים להפסיק לצפות בסרטונים אפילו שסביבם כבר הרוב לא צופים.

מבחינה חברתית אין שינוי גדול כמו שקיוונו שיהיה מתוך ריבוי ההתנדבויות שהיה בתחילת המלחמה. הצעירים עדיין מדווחים על בדידות רבה וקושי להיטמע בקהילה שבה הם חיים. הרבה צעירים חוו התנדבות בפעם הראשונה ואנחנו מנסים מאוד לעזור להם למנף את זה, הן בתוך הארגון והם מחוצה לו. נדמה שצעירים לא מתביישים להיות יותר פטרוטיים ואוהבי הארץ בימים אלו, ואנחנו מנצלים את זה כדי לעודד אותם למעורבות חברתית גדולה יותר בקהילה שלהם.

הסקת מסקנות מתוצאות הסקר:

1. ראינו צורך בכתיבה של פרוטוקולים לשעת חירום בתוכנית וסיכמו שיקום צוות עבודה משותף עם צעירים למטרה זו.
2. הבנו שיש לבנות רשת ביטחון כלכלית ארגונית כמענה לצורך בסיוע כלכלי מהיר וגדול.
3. יש לבנות מענה לסייע לצעירים לעבד את האבל והאובדן שחוו. הכרה בכך שצעירים חוו אובדן גם אם הוא לא אישי אלא קולקטיבי.
4. מתן סיוע בעיבוד רגשי והתמודדות עם חרדה ברוח הדי.בי.טי וכלים טיפוליים נוספים
5. בניית מענה קבוצתי וקהילתי: תכנון מפגשי אזוריים בדגש על חיילים שחזרו מהלחימה, למטרה של עיבוד החוויות ומתן כלים לחזרה נכונה לשגרה.
6. בחינה של מעני תעסוקה שמתאימים לצעירים בתקופה זו.
7. סדנת השכלה פיננסית - יעוץ והכשרת הצעירים בהתמודדות בהתנהלות כלכלית בתקופת משבר וחירום
8. סמינר הכנה למתגייסים בקיץ ושיח על שירות משמעותי וכניסה לצבא בתקופה מורכבת זו
9. תמיכה מרובה יותר בסטודנטים שלנו שמתקשים לחזור לשגרת לימודים.
10. סקר נוסף מתוכנן בעוד כחודשיים.

6. **פעילות התנדבותית:** כן - 45%, לא - 55% חשוב לציין כי לפני המלחמה אחוזי ההתנדבות של הצעירים היו נמוכים ביותר (פחות מ-5%). המלחמה זמנה התנסות ראשונה של צעירים רבים להתנדב בקהילה. אנו משקיעים כעת במינוף ההתנסות הזו על מנת להפוך אותה לרציפה.

דוגמאות להתנדבות: אפיית חלות ובישול לחיילים, אריזת מזון, קטיף, התנדבות במשטרה, איסוף בגדים למפונים, שינוע.

7. **שינויים בעקבות המלחמה:** בתקופת המלחמה אני מרגישה מחוברת לאנשים, חברים, קהילה? 1% - הרבה יותר, 22% יותר, 40% כמו תמיד, 22% - פחות, 15% - הרבה פחות. בתקופת המלחמה אנו משקיעים רבות בחיבור של הצעירים לעצמם, אלינו, לחבריהם ולסבבה בה הם חיים. נערכו חיבורים יזומים בין צעירים בודדים בזמן אזעקות. צעירים מהמרכז ארחו צעירים מפונים מהדרום. נערכו ימי הפגה. חולק שי לעידוד וחיזוק הקשר לצעירים שהם הורים ונערכו ימי זיכרון לצעירים שנהרגו במלחמה. בשנה הבאה מתוכננת עוד פעולות לחיזוק תחושת הקהילתיות והחיבור של הצעירים.

שינויים כלכליים: משתדלות לחסוך כסף: הרבה יותר - 6%, יותר - 15%, כמו תמיד - 31%, פחות - 20%, הרבה פחות - 26%. בתקופה זו מצטמצמת אצל הצעירים היכולת לתכנן קדימה ולחשוב לטווח ארוך. יתכן ונתון זה מתקשר לקושי לחסוך כסף.

חש'ה בקושי לפרנס את עצמי: הרבה יותר - 20%, יותר - 20%, כמו תמיד - 29%, פחות - 21%, הרבה פחות - 17% נתון זה מועדף כי הוא מקביל כמעט לנתונים משאר אוכלוסיית הצעירים בישראל בתקופה זו. אנו רואים בליווי תוכנית הבוגרים גורמי חוסן, המייצרים אצל הצעירים התנהלות כלכלית טובה יותר ומקלים עליהם להתארגן בזמני חירום.

8. **חשיפה לתוכן:** מהי מידת החשיפה שלך לתכנים הקשורים למלחמה: סרטונים, תמונות, פוסטים, חדשות? במידה רבה מאוד - 27%, במידה רבה - 22% במידה בינונית - 25%, במידה נמוכה - 15%, במידה נמוכה מאוד - 10%.

האם התכנים השפיעו עליך ובאיזה אופן? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת) עוזרים לי להתחבר למצב - 29%, עוזרים לי להתחבר לרגש - 12%, לא השפיעו עלי - 16%, בעקבות הצפייה יש לי מחשבות טורדניות ותסריטים שליליים - 23%, יש לי סיוטים - 15%, מתקשה להירדם - 8%, אחר: חרדה, הבנתי שהמצב גרוע, לא צופה, לא משפיע - 7%.

9. **שינוי בתמונת העתיד.** האם תוכניותייך לחודשים הקרובים ולשנה הקרובה השתנו? לא חל שינוי - 37%, תכנון משפחה - 6%, זוגיות - 8%, טיול - 10%, לימודים - 17%, דויר - 18%, עבודה - 28%. חשוב לציין כי 27% מהצעירים ענו כי השתנו שני אלמנטים או יותר בתמונת העתיד שלהם.

10. **אילו כוחות חדשים גילית בעצמך בעקבות המלחמה?** להלן מספר דוגמאות: שאני חזקה, שאני עוגן לאחרים כשצריך, שאני שמה עצמי בצד ומתמקדת בצרכי האחרים בקטע טוב, מתמודד עם התקפי חרדה, אמפתי יותר, מנסה לגלות אופטימיות, למרות הקושי קמתי להתנדב, קור רוח, סבלנות, התמדה במקום העבודה, יכולת איפוק וסובלנות, שיש פתאום רגעי שבירה, שהנפש צריכה לשחרר מכל מה שראינו ושמענו ובכי עוזר להתנתקות. יודעת להסתדר כשיש סביבי אנשים שדואגים לי ואוהבים אותי. מנסה לעשות מה שטוב לי ולא להישאר במצב הקיים כאילו זו עובדה...

11. **מה נותן לך כוח להתמודד בימים אלה?** התשובות נחלקות לשלושה מעגלים: עם ישראל: הלכידות, האנושיות והתמיכה הבינלאומית, הידיעה שהצבא חזק, התקווה שהחטופים יחזרו, אחדות העם וצבא הגנה לישראל. **כוחות חיצוניים:** משפחה, זוגיות, חברים, ילדים, סביבה, מסגרת, עבודה, שגרה.

כוחות פנימיים: אמונה, מוסיקה, תפילה, אלוהים, תקווה, הידיעה שמשבר זה נקודת צמיחה, אני העוגן של עצמי, התבוננות פנימה, לחשוב שיהיה טוב, להיות חיובי.

לבנות מהשברים

ערן גלבו

מבט אישי על הקמה מהירה של פנימייה בעין גדי לתלמידי שכבת י"ב מתיכון "נופי הבשור", המועצה האזורית אשכול.

erang@mchp.gov.il

ערן קרא בפני קטעים מתוך מכתבם הנוגע ללב של התלמידים: "אנו, תלמידי שכבה י"ב בבית החינוך נופי הבשור שבמועצה האזורית אשכול, מבקשים להודיע שאיננו מקבלים את תוכנית הלימודים הרשמית שפרסם משרד החינוך. אין אנו מוכנים להתפצל ולסיים את השנה הזו שלא ביחד כשכבה, לא מאוחדים, מופרדים ומפולגים. בנוסף, לא נוכל ללמוד בחוסר הוודאות והידיעה בנוגע לגורלם של חברינו לספסל הלימודים ומורינו. גם התלמידים וגם הצוות הלימודי אינו בשל ואינו מוכן לחזור לשגרה לימודית כרגע אנו נמצאים במצב נפשי רעוע ומשברי והפרדתנו כשכבה, הפרדתנו מחברינו תרע אותו. אנו זקוקים לגיבושנו כשכבה, לתחושת "היחד", כשכבה שלמה ומאוחדת וזאת למרות שתמיד יחסו בה חברינו שכר אינם איתנו. אנו צריכים לתמוך ולחזק אחד את השנייה פיזית - מקורב... הפתרון שהוצע ע"י משרד החינוך הוא פתרון שאינו מתאים לכל השכבה ואינו נותן מענה ראוי.... אנחנו מבקשים ואף דורשים להיות שותפים בקבלת ההחלטות על החיים שלנו והעתידי שלנו. נשמח שתקבלו ותבינו את רגשותינו ושיחד נצליח להעלות פתרון שיהיה אפשרי וישים. אנו פתוחים לרעיונות, להצעות ולחשיבה משותפת. אנחנו כן נשמח למסגרת ושגרה אשר חסרים לנו כל כך, אנחנו נשמח להתנדב, לשקם את מועצתנו במידת האפשר, לתרום לקהילה שלנו ולמדינה כולה. אלו הן פעולות לא פחות חשובות מלמידת מקצועות ריאליים והומניים".

המינהל לחינוך התיישבותי, בראשותה של אילנה נולמן - מנהלת המינהל ומנהלי האגפים במינהל החלו לקדם יחד מענה ייחודי לצרכי התלמידים - מענה של פנימייה חינוכית אשר תתמקד בחוויית ה-"יחד של השכבה", בניית חוסן אישי וקבוצתי, למידה לבגרות ושמידה על חלק ממסורות שכבה י"ב בתיכון נופי הבשור.

במקביל נבנתה תכנית תקציבית ראשונית אשר כללה את עלות האכסנייה, כוח האדם והתכנים החינוכיים - טיפוליים אשר אושרה על ידי שר החינוך.

מטה המינהל לחינוך התיישבותי גייס למשימה זו שלושה אנשים: בן אריאלי, מנהל תיכון אשר מונה כפרייקטור, ערן גלבו, מפקח מנוסה בעולם הפנימיית שמונה להיות חלק מההקמה ומליווי הפנימייה, מאיר אפרתי, פסיכולוג לו ניסיון רב בעבודה עם צוותי טיפול וחינוך בכל נושא ההתמודדות עם טראומה. בנוסף, חלק מהותי מצוות ההקמה היה בין השאר נציגות הורים (שני הפטל) ונציג התיכון (אייל דבורי - רכז שכבה י"ב).

צוות ההקמה קיים דיונים עם נציגות תלמידים והורים כדי להבין ולדייק את הצרכים ואת הרצונות של התלמידים וההורים. ערן מדגיש בסיפוק כי נעשה מאמץ גדול להתייחס ולקדם את המענה הייחודי בראייה הוליסטית למרות פרקי הזמן הקצרים שעמדו לרשותם:

"בתהליך מהיר מאוד הוחלט כי המועצה תוביל את תהליך הקמת הפנימייה בסיוע של מטה המינהל לחינוך התיישבותי. אכסניית הנוער עין גדי (אנ"א) נמצאה כמתאימה הן לצרכי החיים של התלמידים וצוות הפנימייה והן מהקרבה לשלוחת בית הספר אשר ממוקמת בסולריום שבים המלח.

כמו כן, המועצה החליטה לגייס את עמותת אדם ואדמה לתפעול של המוסד החינוכי הפנימייתי, "אדם ואדמה - חינוך לערכים מצוינות וחקלאות", מייסודו של "השומר החדש". זוהי מסגרת פנימייתית בפריסה ארצית, המשלבת עבודה חקלאית לצד לימודים לבגרות מלאה ותוכן ערכי.

נקבעו העקרונות המרכזיים במוסד החינוכי: בית חינוך הוליסטי - שישלב לימודים פורמליים מותאמים ביחד עם פעילות בלתי פורמלית בונה חוסן אישי וקבוצתי, המושתת על היבטים חינוכיים, חברתיים-ערכיים ורגשיים-טיפוליים בתנאי פנימייה. תלמידי השכבה יעברו תהליך אישי וקבוצתי של בירור כוחות ומטרות. המסלול יכלול תכנים אישיים, קבוצתיים, חברתיים ערכיים ולימודיים לרבות השלמה של תעודת הבגרות. תתקיים פעילות ייחודית בסדנאות לחיזוק החוסן החברתי והרגשי, וכן יציאה לפעילויות שטח לרבות סירים וטיולים בסביבת המדבר וברחבי הארץ. חיבור ושיתוף - יתקיים חיבור מקסימלי והוליסטי בין שלוחת בית הספר לפנימייה, במטרה לראות את כלל צרכי התלמידים ולקדםם יחד הן על ידי צוות שלוחת בית הספר, צוות הפנימייה והצוות הטיפולי-רגשי אשר יעטוף את תלמידי השכבה. השותפות תכלול תכנית עבודה משותפת ומסונכרנת, ישיבות קבועות ומשותפות, עבודה משותפת של רכזת השכבה והמחנכים עם צוות הפנימייה ועבודה משותפת של צוות הייעוץ בשלוחת בית הספר

ערן גלבו משמש מזה כ-8 שנים כמפקח במנהל לחינוך התיישבותי. לפני כן הוא עסק שנים רבות בתפקידים בתחום החינוך וביניהם שימש כמנהל הפנימייה וסגן מנהל הכפר בכפר הנוער "אשל הנשיא". ערן נולד וגדל בדרום ובשנים האחרונות מתגורר בקיבוץ גת.

ערן סיפר על מבצע מיוחד של הקמת פנימייה חדשה לתלמידי כיתה י"ב ממפוני היישובים בעוטף עזה, מהמועצה האזורית אשכול.

כבר בשבת השחורה של ה-7.10.23 התברר שבין הנפגעים העיקריים נמצאים התושבים של יישובי המועצה האזורית אשכול ושהאסון הכבד שפקד את כולנו, לא פסח על בני הנוער, ביניהם התלמידים בשכבה הבוגרת, אלה שאמורים לסיים את לימודיהם בסוף שנה זו ועומדים בפני גיוס לצה"ל, מכינה קדם צבאית או התנדבות בשנת שרות.

כידוע, כל התושבים נאלצו להתפנות מידית מהקיבוצים והמושבים בהם חיו. חלקם - באופן עצמאי ורובם באופן מסודר. הם הועברו לדיור זמני במלונות באזור ים המלח, אילת, ירושלים ומקומות נוספים ברחבי הארץ. כל מוסדות החינוך שבהם למדו תלמידי חבל אשכול התפזרו בכל רחבי הארץ.

במקומות הדיור החדשים הוקמו שלוחות חינוכיות בהנהגה ובשיתוף עם משרד החינוך, הרשויות המקומיות בהם שוכנו המפונים ומנהלת תקומה. תלמידי המועצה האזורית אשכול חזרו אט אט ללימודים, וככל שגיל התלמידים עלה כך היה קשה יותר לגייס אותם ללימודים במציאות חיייהם החדשה.

כעבור שבועות בודדים התברר לכולם שיש צורך בפעולה מידית כדי להחזירם לתלם ולמצוא עבורם מסגרת מותאמת, שתמנע מהשנה החשובה הזו בחייהם להתמסס. היוזמה למציאת פתרון לקבוצה זו באה מהמפונים עצמם. בתום שלושה שבועות מפרוץ המלחמה, שלחו תלמידי י"ב של ביה"ס 'נופי הבשור' מכתב לשר החינוך יואב קיש, בו בקשו לסיים את שנת הלימודים האחרונה שלהם יחדיו, ולא להיכנע למציאות שהכתיבה עבורם את הפרידה המוקדמת. השר קיש החליט להיענות לבקשתם, לאחר שנפגש ושוחח עם נציגי התלמידים, ההורים, המועצה האזורית והנהלת המנהל לחינוך התיישבותי פנימייתי ועליית הנוער והתרשם שהבקשה אכן יכולה להתממש.

"אחים לטף" – הקמת גני ילדים למפונים מיישובים בצפון ובדרום

ראיון עם לילך לב,

מובילת העשייה האדריכלית בצוות "אחים לטף" של החמ"ל האזרחי
lilach@lilachlev.co.il

לילך היא אדריכלית ומעצבת פנים בעלת מוטיבן וותק של עשרות שנים. יש לה משרד פעיל ומשגשג שבו היא מעסיקה עובדים רבים. "לקראת גיל חמישים החלו להתעורר בי תהיות לגבי משמעות וערך עבודתי, מספרת לילך. "שאלתי עצמי: מה אני משאירה אחרי בעולם הזה? השקעתי שעות עבודה אינסופיות, בניתי בתים נפלאים, למדתי כל כך הרבה שנים, השקעתי מאמצים כה רבים, ומה יצא מזה? אילו הייתי לומדת בכל השנים הרבות האלה שלמדתי רפואה במקום ארכיטקטורה הייתי יכולה לעשות משהו בעל משמעות ולהציל חיי אדם". בעקבות תחושת התסכול ותחושה פנימית של חוסר סיפוק והחמצה על שאינה מממשת את הרצון האמיתי שלה, למרות הצלחתה הרבה, התחילה ללמוד נושאים הקשורים יותר לתחום הנפש: אימון אישי בשיטת סאטיה – קשב פנימי. (שיטה שמאפשרת היכרות עם חלקים בך שמגבילים אותך מלחיות חיים נינוחים) ובודהיזם. כאשר פרצה המלחמה, מיד לאחר שבעה באוקטובר, היא, כמו כולנו, לא ידעה את נפשה וחפשה כיצד ובמה תוכל לתרום. היה לה חשוב להיות עסוקה ואקטיבית. על כן הצטרפה מיד למרכז הלוגיסטי של "אחים לנשק", שהתאחד עם "בונות אלטרנטיבה" ו"מחאת ההייטק". גופים התנדבותיים אלה שינו פניהם ונתנו שירות וסיוע לכל הנזקקים, ללא כל קשר להפגנות ולדעות פוליטיות שהובילו לפני המלחמה. המרכז הלוגיסטי התמקם בתחילה בבית קמה וסייע משם לתושבים מפוני העוטף בכל צורך שעלה מהם כגון: הוצאת דרכונים לאלה שאיבדו הכול, הבאת כלב של משפחה שנשאר ביישוב המפונה וארגון מתנדבים לחקלאות. לילך שמשה שם כטלפנית שענתה לפניו הרבות מאוד שהגיעו מהמפונים. פעילות זו נתנה לה תחושת סיפוק אמיתית, והיא ראתה בכך כבוד גדול. כשבועיים לאחר הטבח הנורא בשבעה באוקטובר, התמזל מזלה והיא נסעה עם מספר אנשים מרכזיים בארגון למלון בים המלח, שבו התגוררו מפוני קיבוץ בארי. כבר בביקור זה בשטח הם ראו את הצורך הדחוף בגנים. בשלב הזה התברר לאותם אנשים שילך היא אדריכלית ומעצבת פנים ובתוך ימים ספורים הקימו שם שישה גנים. גנים אלה עדיין לא היו לפי המודל שפיתחה לאחר מכן, אך הם תפקדו וסייעו רבות להכניס את הילדים הצעירים למסגרת ולחיים נורמליים, עד כמה שניתן ולאפשר פניות רבה יותר להורים. וכך, כמו שצדברים קורים לעיתים די במקרה וללא תכנון מראש, היא נכנסה לסוד העניינים של הקמת הגנים, מיזם "אחים לטף" והפכה לדמות מרכזית בו. האישה המוביל את המיזם הוא אבי נאור והאדם שאחראי על הצד הפדגוגי הוא ניר גולן. לילך מונתה להיות אחראית על כל תחום התכנון בפועל ועיצוב הגנים. לאחר הקמת הגנים למפוני בארי הם החלו לבקר באופן מסודר במלונות השונים שבהם נמצאים המפונים, כדי לבדוק את הצרכים. הם מצאו ילדים מסתובבים חסרי תעסוקה בלובי של המלונות. פה ושם המפונים קיבלו תרומות כגון: צעצועים, משחקים וספרים לילדים, אך לא היה שום מבנה מסודר, שבו יכלו לאפשר לילדים לשחק ולהיות במהלך היום, שלא לדבר

והצוות הטיפולי-רגשי של הפנימייה. אחריות, יזמות והובלה – התלמידים ייקחו חלק משמעותי ומוביל בניהול אורח חייהם.

130 התלמידים חולקו לשישה אשכולות, כאשר בכל אחד כ-20 תלמידים, על פי כיתות האם שלהם בבית הספר "נופי הבשור". הלימודים עצמם מתקיימים בשלוחה (סולרים) מרחק של כ-25 דקות נסיעה מאכסניית עין גדי.

הפעולה הראשונית והחשובה ביותר הייתה לגייס בדחופות מנהל או מנהלת להקמת הפנימייה. בתחילת דצמבר נבחר מנהל פנימייה להובלת המיזם – ישי יצחקי, אשר הגיע עם רקע בחינוך, טיפול וניסיון בטוילי שטח עם נערים ונערות. ב-10 בדצמבר, לאחר פרסום הצורך בעובדים, התקיימו ראיונות וגיוסו רכות חינוכית, רכות תפעול ושישה מדריכות ומדריכים ומדריך לילה. בתחילה, היה קושי באיתור גיוס אנשי מקצוע מתחום הטיפולי, אך במאמץ מרוכז, גיוסו ראש צוות טיפולי ושלוש עובדות סוציאליות. בנוסף, יש בצוות הפנימייה גם קומונה של מתנדבי שנת שרות מהתנועה הקיבוצית, אשר מסייעים למדריכים.

גורמים נוספים מעורבים אף הם בפנימייה ועושים מאמצים רבים להצלחתה: מנהל מחלקת חינוך של המועצה, מנהל התיכון ורכז השכבה אייל דבורי שהינו חלק בלתי נפרד מצוות ההקמה ורן קמינסקי, שגם הוא חלק בלתי נפרד מצוות ההקמה ומשמש ביומיום כמנהל תכנית אדם ואדמה גולן ומלווה בצמוד את הנהלת הפנימייה בכלל ואת ישי מנהל הפנימייה בפרט. אחד הדברים המרגשים שערן סיפר לי תוך כדי הריאיון, כדוגמה למחויבות הרבה של המעורבים, הוא כי בשל העומס הרב בלילה הראשון הוא נשאר במקום ושימש כמדריך לילה בפנימייה יחד עם רן קמינסקי.

ב-17 בדצמבר החלה הכנה לצוות שהתקיימה בעין גדי, וב-20 בדצמבר הגיעו החניכים לפנימייה. החניכים נמצאים בשלבי הסתגלות למקום ולתנאים. מדובר בנערות ונערים שלא חיו מעולם במסגרת פנימייתית, אשר עברו חוויות קשות ביותר בשבעה באוקטובר, והמשיכו ועדיין ממשיכים לחוש אובדן וסבל לאחר שחבריהם, בני משפחתם, מוריהם ואנשי קהילתם נרצחו או נשבו והם פונו מבתיהם וחיים כפליטים בארצם. מציאות זו מחייבת את צוות ההקמה וצוות הפנימייה להיות רגישים, מקצועיים ולייצר תהליך הדרגתי ורגשי תוך בניית קשרים משמעותיים ואמון.

השהות בפנימייה היא הדרגתית. הם נמצאים בה רק חלק מהשבוע ומתרגלים לשלב החדש בחייהם בקצב מותאם להם.

בראיון התרשמתי מההשקעה העצומה הפיזית והרגשית כאחת של ערן, המלווה באופן אינטנסיבי את הפנימייה ואת חניכיה ללא שום סייגים, על מנת להעניק לאותם בני נוער כמה רגעים של שקט ולתת להם הזדמנות לחזור ולהיות "תלמידי כיתה י"ב" "ביסוואציה המטורפת וההזויה בה הם וכולנו חיים.

פליטים בארצם ועל אחת כמה וכמה לאלה שחוו חוויות כה קשות בשבת האזורה של השבעה באוקטובר. מדגישה לילך. הפעימה השלישית היא הפעימה שאנו עומדים בפניה עתה. הקמת גני הקבע. בראש וראשונה עבור כל אלה שהגנים שלהם נהרסו או יצאו מכלל שימוש. בהזדמנות זו אנו עוסקים גם בשרדוג גנים שלא נפגעו. הקמנו צוות חשיבה שתפקידו לתכנן גן ילדים בעידן המודרני, שיתאים למאה העשרים ואחת שבה אנו חיים. זהו עידן שבו שום דבר אינו בטוח או ידוע מראש. הילדים צריכים לרכוש מיומנויות רחבות מאוד, להיות גמישים ולגלות עצמאות רבה ויכולת להתמודד עם שינויים רבים. השאלה היא איך מתרגמים זאת לבנייה והקמה של גנים שיתאימו עבורם. יש צורך להתייחס לנושא הקיימות ולחשוב על השלמות (Wellbeing) של הילדים והמבוגרים באותו מתקן. לדעת לילך הגנים הזנחו במשך שנים רבות. הגננות קיבלו אומנם ציוד עבור הגנים מהרשויות, אך לא ישבו איתם ותכננו יחד מה הצרכים שלהן, התפיסות החינוכיות שלהן וכיצד ניתן להוציא את רצונן מהכוח אל הפועל. "יש כאן חשיבה והתארגנות חדשה ושונה מכל מה שהיה בעבר. אנו, ב"אחים לטף" בונים עתה תוכנית של קשר מתמשך עם הגנים. הגננות ובעיקר הסייעות שקופות, אף אחד אינו "סופר" אותן. הן עומדות לבדן בחזית. מתוך הניסיון הקצר הנוכחי, ברורה לחלוטין החשיבות של המעורבות שלהן בתוך התהליך של בניית גן ותפעולו לאורך ימים". אומרת לילך. בעוד שבפעימה הראשונה והשנייה כל העבודה של הקמת הגנים נעשתה על ידי האדריכלית, ובהמשך על ידי בסייעות מתנדבים, הרי עתה בפעימה זו הובנה לחלוטין החשיבות הרבה והערך של שיתוף הקהילה. ההורים ושאר מבוגרים צריכים להיות מעורבים בתהליך ההקמה כדי להרגיש שותפים פעילים, ולא להיות רק אלה שמקבלים. יש לכך ערך רב ושכר בציוד. אקטיביות חשובה לצורך בניית חוסן ולכידות של הקהילה. עד כה בנו רק את פנים הגן. עתה, בפעימה השלישית, נעשית חשיבה רבה לגבי הקמת החצרות. הקמות אלה מורכבות ביותר ומצריכים תקציבים גבוהים. "יש תקנים מחמירים של בטיחות, צורך בצל ועוד נושאים מקשים. "בשלב הזה" מספרת לילך "יש כבר גנים שהוקמו בפעימה השנייה ונסגרים, כי התוכנית היא שאותם תושבים מפונים יחזרו לבתיהם. אנחנו ניקח את כל הציוד הזה ונשתמש בו לצורך הקמת גני הקבע, דבר שיחסוך לא מעט מהתקציב ויעלה בקנה אחד עם ערך הקיימות ושמירת הרכוש".

סיכום

"אחים לטף" מהווה חלק מארגון גדול יותר, אך בעל עצמאות רבה. כל עובדיה עובדים בהתנדבות מלאה. הם נמצאים כל הזמן בשטח ולא במטה וזוכים להערכה רבה מאוד הן על ידי המטה שנותן להם יד חופשית והן ובעיקר על ידי המפונים במלונות. הכוונה לעתיד היא ליצור שיתוף פעולה ולהשתלב עם מינהלת "תקומה", שאחראית על התוכנית לשיקום עוטף עזה בנושא של הקמת גני ילדים בעידן החדש.

כעורכת, ברצוני להוסיף מספר מילים **בנימה אישית**: מאז הפעימה השנייה אני מתנדבת כ"פועלת פשוטה" במיזם ומסייעת להקים גנים ברחבי הארץ, בכל מקום אליו התפנו תושבים: מהעוטף ומהצפון. זהו מיזם מדהים, שאני גאה מאוד להיות שותפה לו. המיזם גורם שמחה רבה וסיפוק עצום לכל הגורמים הרלוונטיים. זאת ההזדמנות לשבח את האדריכליות, נשים צעירות ועסוקות, שיש להן משפחה ועבודה, המשקיעות רבות מזמנן ובאות בהתנדבות ומתוך שליחות לסייע למפונים בניעמות ובמאור פנים. הן קשובות לגננות ומוכנות להתגמש ולשנות את התוכנית המשורטטות, עליהן עמלו רבות, רק כדי שהגננות והסייעות יהיו מרוצות ויאהבו את הגן שלהן. הגננות והסייעות, שאף הן מפונות, פעילות מאוד בעת ההקמה ונשארות בגן עד סיום תהליך ההקמה, הרבה מעבר ליום העבודה שהן מחויבות לו. הן מתלהבות ושמוחות במה שמקבלות ואין ספק שזה מגביר את המוטיבציה והרצון להתחדשות. הן לא מפסיקות להודות ולברך את כל העושים במלאכה. גם המתנדבים מתרגשים ומתלהבים מהתהליך ומוהקים של יצירת גן. יש מאין. הילדים והוריהם שרואים את הגן עם הליגים אליו למוחרת בבוקר לא מפסיקים לשלוח תודות, ברכות וסרטונים המתארים את שמחת הילדים. ראוי להדגיש שוב, שהכול נעשה בנועם, בצניעות ובאווירה של התרוממות הרוח. אין ספק שזוהי שעתם היפה של אזרחי ישראל - "אנשים טובים באמצע הדרך", מחמם ומרחיב את הלב ומנחם אותנו מעט בימים קשים אלה.

על כך שלא היה גן ילדים אמיתי עם גננות וסייעות, כפי שהתבקש. "בשלב הזה הבנו שלהקמה של מוסדות חינוך לגיל הרך יש ערך רב. יש לכך אדוות רבות והשפעה על כל מהלך חיי המשפחה והקהילה. פתרון הולם לילדים יכול לסייע לכולם. הורים שעוסקים בשמירה על ילדיהם ודואגים להם לפעילות במשך כל שעות היום מנוטרלים למעשה מלעשות כל דבר אחר. הם עסוקים כל שעות היממה ואינם יכולים לעשות שום דבר מעבר לכך. אם ישוחררו, לפחות לשעות פעילות הגן, הם יוכלו לחזור לאיזו שהיא שגרה, לחפש עבודה אלטרנטיבית במקום החדש וירגישו רווחה רבה יותר. כל המשפחה תרויח מכך" מסבירה לילך.

כיום, כארבעה חודשים מפרוץ מלחמת "חרבות ברזל", הוקמו כבר מעל 90 גנים זמניים למפונים מיישובי עוטף עזה ומיישובי הצפון.

לילך מחלקת את הקמת הגנים לשלוש פעימות: הפעימה הראשונה הייתה בסמיכות רבה לפרוץ המלחמה. זה היה שלב "חומה ומגדל". במהירות רבה וללא תכנון משמעותי הוקמו גנים במלונות ים המלח, באילת ולאחר מכן גם בתל אביב. בשלב ראשוני זה היא עבדה לבד ובתוך שלושה ימים אינטנסיביים הצליחה להקים מספר רב יחסית של גנים. הפעימה השנייה: הקמת גנים זמניים לטווח ארוך. בשלב זה היא צרפה אליה צוות של אדריכליות שהיא מכירה וחשבה שיתאימו למשימה קודם כל בשל אישיותן: כאלה שנוח לעבוד איתן, שניתן לסמוך עליהן ושיודעות לעבוד בצוות. מבחינתה, ליחסי האנוש הטובים שלהן יש חשיבות מרכזית, יותר אפילו מיכולת מקצועית. חשבה היכולת להעריך את הגננות והסייעות, להקשיב להן ולבוא ממקום של צניעות וענווה. אל האדריכליות נוספו מתנדבות ומתנדבים, כדי שתהליך ההקמה עצמו יהיה קצר ומהיר. "בשלב הזה בניתי "אב טיפוס" של גן, שכלל ציוד מסוים, שיתאים לכל הגנים, עם אפשרות לווריאציות. הבסיס כולל ארבעה מרכיבים: **ריהוט** כגון: ארונות למשחקים וצעצועים, לחומרי ציור וייבוש הציורים, שולחנות וכסאות לילדים ולגננות. **שטיחים** מודפסים מחומר פלסטי רחיק, כדי לתחום ולהגדיר את האזורים השונים בגן ולאפשר לילדים לשחק על שטיח נעים במקום על רצפת שיש קרה ומונכרת, או שטיח מקיר לקיר שלא נוקה שנים, כפי שמוצאים בבתי מלון רבים. **פופים** לישיבה נוחה ומפנקת. **מדבקות קיר** עם ציורים מותאמים לילדים שניתנות להסרה, כדי שיקשטו את חדרי הגן, אך יוכלו להסירם בקלות יחסית לאחר שיעזבו את המלונות" מספרת לילך בהתלהבות. הקמת הגנים מחייבת את האדריכליות למצוא פתרונות יצירתיים למבנים. בכל מלון מקבלים חדר אחר, שלרוב אינו מתאים כלל לגן, כמו למשל בית כנסת או אולם אירועים, שאותם יש להסב לחדרי גן. כל זה בלי לשבור קירות ובלי לפגוע בתשתיות, על מנת שעם סיום השימוש המקום יוכל לחזור לשימושו המקורי בקלות ובמהירות. לשם כך נעשה לעתים שימוש במחיצות לבידים או חומרים מתפרקים אחרים, שהם חזקים, עמידים ובטיחותיים. האתגר גדול, כי לפעמים החלל גדול מדי וצריך למצוא דרך להקטיןו ולעתים הוא קטן מאוד וצריך לאבדו אותו כך שבכל זאת יראה מרווח דיו והילדים יוכלו לתפקד בו בצורה מיטבית. דרך העבודה בפעימה השנייה: כמעט מידי יום מתקבלות בקשות להקמת גן באחד המקומות בו שוהים המפונים. הבקשה נבחנת על ידי מקבלי ההחלטה במטה "אחים לטף". לאחר מכן עורכים סיור במקום. אם הבקשה מתקבלת, מתקיימת שיחת זום בין האדריכלית המעצבת, מתוך מאגר האדריכליות, לבין הגננת והסייעת. נערכת בדיקה יסודית של הצרכים והרצונות שלהן ותפיסתן החינוכית. כמו כן נבדק אילו ציוד וחומרים כבר קיימים בגן, ובאיזה מצב הם. האדריכלית עורכת ביקור במקום, משרטטת את המידות המדויקות ומסמנת לה את המגבלות שקיימות. על סמך זה היא מתכננת את הגן ומזמינה את הציוד והחומרים על פי הצורך. יש כמובן תקציב מסוים לכל גן, שיש לכבדו ואין לעבור עליו. כאשר אין צורך, לא משתמשים בכל התקציב. לאחר רכישת הציוד והחומרים מתאמים עם הגננת והסייעת את יום הקמת הגן. עם סיום שעות הפעילות בגן האדריכלית מגיעה עם צוות מתנדבים. מרוקנים את חדר הילדים, אם כבר קיים כזה מכל חפציו. במקביל, מגיעים גם הציוד והחומרים מהספקר. בתוך שעות ספורות, נערך "הפנינג" של הקמת גן יפה, אסתטי ומעורר השראה שיש רצון לשהות בו - גן לתפארת. "למדנו מתוך הניסיון, שגן אסתטי, מתוכנן היטב שיש מאחוריו חשיבה חינוכית ורציונל, עם פינות מוגדרות וברורות, מאפשר יצירתיות, התחברות של ילדים מקהילות שונות ויוצר שקט ורגיעה, שחשובים כל כך לכל הילדים שנעקרו מבתיהם והם

עמותה לפיתוח שירותי רווחה וחינוך

הסניף הישראלי של הארגון הבין-לאומי

AIEJI – International Association of Social Educators

אפשר – ביטאון לעובד החינוכי-סוציאלי

כתובת המערכת

חתי גינסוק, חברת הוועד המנהל

עמותת "אפשר"

ruthigin@gmail.com

טל: 052-4384050

עיצוב גרפי: יולה ורמן 2w-design.com

תודות לכפר הנוער כפר סילבר, לכפר הנוער הדסה נעורים,

לכפר הנוער עדנים, לכפר ילדים ונוער אהבה ולצלמי כפר

ילדים ונוער נווה יהודה על התמונות

ISSN 1565-0723

כל הזכויות שמורות © לעמותת "אפשר"

המערכת אינה אחראית לדעות המובאות במאמרים המתפרסמים בביטאון,
שהינן על דעת המחברים בלבד.